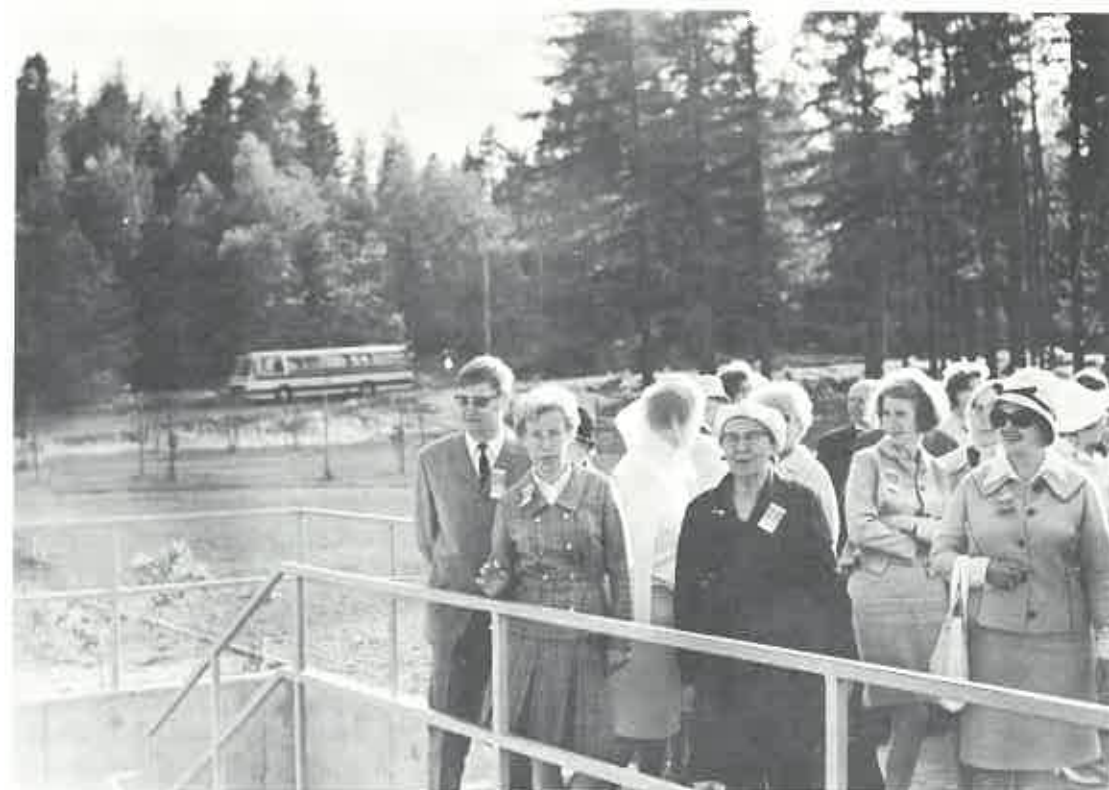

Somero-Seuran ja Somero-lehden järjestämän torpparikipailun palkinnot jaettiin museolla 1. 7. -70. Kuvassa palkitut (vasemmalta) Jussi Suhonen, Aino Maria Leppä, Matti Tuominen, Bruno Aalto, Impi Leppälä ja Voitto Ollonqvist. Palkituista Ensio Männistö ja Frans Tuominen eivät olleet saapuvilla.
Valok. Eini Pudas.

Valtakunnallisten kotiseutupäivien osanottajia Saimaan kanavalla. Edessä somerolaisia, vas. Pekka Salminen, Helvi Nurmi ja Suoma Vilkki.
Valok. Tapio Horila.

Somero- Seuran kesä 1970

Kuusi Somero-Seuran edustajaa osallistui Hämeen Heimoliiton järjestämään museoretkeilyyn Urjalassa 27. 9. -70. Nähtiin mm. Suomen sodan (1808—09)aikaiseen pukuun sonnustautunut Pikku-Matti Hunningon tienristeyksessä Honkolan kartanoon johtavan vanhan tien varressa.
Valok. T. Horila.

Kotiseuturetki 7. 6. -70 Somerniemen ent. palopäällikkö kertoi Somerniemen asioita.
Valok. Eini Pudas.

Kotiseuturetki 7. 6. -70 Somerniemelle. Somero-Seuran pj. tri Horila on vastaanottanut Somerniemen vaakunaviirin Somerniemen kunnanhallituksen puh.johtajalta Vilho Koskiselta.
Valok. Eini Pudas.

Valtuustotaipaleeltani

Aarne Heinonen

Olen kunnallisissa luottamustoimissa joutunut olemaan useita vuosikymmeniä. Valtuuston jäsenyyteni alkoi vuonna 1931 Mellilässä. Olin siellä 9 vuotta valtuustossa ja useissa eri lautakunnissa. Muutin v. 1939 takaisin Somerolle, jossa olin asunut jo aikaisemmin. Sitten tulivat sodat; olin mukana niin talvi- kuin jatkosodassakin. Vuoden 1945 vaaleissa tulin valituksi Someron kunnanvaltuustoon sosiaalidemokraattien edustajaksi; valtuustossa olen ollut yhtäjaksoisesti 25 vuotta, joten luottamusvuosia kertyy yhteensä 34 vuotta. Lautakuntahommia on myös kertynyt: olen ollut miltei kaikissa lauta- ja johtokunnissa jäsenenä ja useissa puheenjohtajana näiden vuosien aikana.

Minulta on joskus kysytty, minkälainen täytyy olla koulutus näin laajassa kunnallisessa toiminnassa. On tosin heti aluksi myönnettävä, että pohjakoulutus on hyväksi; minun aikani oli vain 4-vuotinen kansakoulu — tämän kävin Venäjän vallan aikana kun keisarin ja keisarinnan kuvat komeilivat luokan peräseinällä. Ensiarvoisen tärkeää on elämäkokemuksen hyväksikäyttö sekä itseopiskelu ja järjestötoiminta. Ne lisäävät tietoutta ja esiintymistaitoa ja ovat tärkeitä ominaisuuksia juuri kunnallisessa toiminnassa. Kunnallislaissa sanotaan heti alussa, että yhteisiä, siis kunnan asioita, on hoidettava samalla tavalla kuin vastuuntuntoinen kunnan kansalainen hoitaa omia asioitaan.

Sotien jälkeinen aika on ollut Someron kunnassa voimakkaan kehityksen aikaa. Ensimmäinen suuri saavutus oli kunnansairaalan rakentaminen. Hanketta vastustettiin: lääkintöhallituksen oli luvan myöntämisessä vastahakoinen; monet kerrat saimme sen rappuja ravata, kunnes lopulta luvan saimme. Kun kaikki näytti jo olevan

kehdallaan, käytti oma kunnanhallitus vielä veto-oikeuttaan, joten täytäntöönpano siirtyi. Inflaation kehitys oli niihin aikoihin erittäin voimakasta, joten tästä siirrosta koitui kunnalle usean miljoonan markan tappio. Mutta sairaala tuli ja kuntalaiset ovat tyytyväisiä. Kovimmat vastustajat kyllä ohikulkiessaan käänsivät katseensa vastakkaiseen suuntaan, mutta pakko oli tottua. Nyt ei kai kukaan purnaa, kun on jo päätetty laajentamisestakin.

Toinen ja yhtä tärkeä kysymys oli yhteiskoulun rakentaminen. Kunta joutui sodan jälkeen, erinäisten sopimusten ja lahjakirjojen hyväksymisen jälkeen ottamaan haltuunsa yhteiskoulun varoineen ja velkoineen; sitä ennen koulu oli toiminut kannatusyhdistyksen varassa. Koululle oli saatava opetustiloja. Taas alkoi taistelu hyvän asian puolesta ja se taistelu päättyi nytkin voittoon, vaikka eräät oman ryhmänkin jäsenet olivat sitä mieltä, että koulu pilaa hyvät kuokkamiehet.

Kunnallismiehen työ on erittäin mielenkiintoista: toimintaa, ajattelua, suunnittelua. Se on menevän miehen työtä, se vaatii rauhallisuutta ja harkintaa. Muistan erään valtuuston kokouksen Mellilässä: Oli kysymys siitä, meneekö kunta takaamaan rahalaitosta vai ei. Keskustelu kiihtyi ja lopuksi lyötiin nyrkkiä pöytään niin että suuri mustepullokin kiersi pomppien ympäri pöytää: jokainen sai kurkottamatta kastaa kynänsä, kun vain oli tarkkana silloin kun pullo pompahti läheille. Samalla tavalla jatkui kokouksen jälkeen ruokapöydässä. Väittely kävi kiivaaksi, tunnelma tiheni. Ruokakulhotkin jo siirtyivät pöydässä ankaran keskustelun tuoksinassa. Eräs valtuutettu muisteli jälkeen päin: ”Kun piti makiaa soppaa ottaa, olikin soosikuppi eres.”

★ ★ ★

Peltomäen Janne laushti vanhasta hevosestaan: Se on niin pirkeleen vanha, et mun täytyy sannoo sitä teitiks.”

Kuinka hyvää teillä kahvi onkaan, kun sumppiinkin näin hyvää on, sano! renki emännälleen kahvia juodessaan.

Vanhat pöytäkirjat kertovat

Arvid Gustafsson

Arvid Gustafsson on kuulunut Keskustapuolueen edustajana kunnanvaltuustoon lähes parikymmentä vuotta; valtuuston puheenjohtajana hän on toiminut vuodesta 1963 ja valtuuston puheenjohtajan ominaisuudessa hän osallistuu myös kunnanhallituksen työskentelyyn. (Kotiseututyö on kuulunut Gustafssonin harrastuksiin: hän on Somero-Seuran perustajajäsen.)

★

Yhteiskunnallisen elämän tapahtumia voimme Somerollakin seurata jo vuodesta 1867 alkaen. Vaikka ruotsin kieli oli kunnallishallinnon alkuaikoina pöytäkirjakielenä, ihme kyllä ensimmäinen virallinen tunnettu kunnallisen kokouksen pöytäkirja on suomenkielinen. Se on tähän kirjoitukseen jäljennetty alkuperäisessä asussaan.

Voimme havaita, kuinka samat ongelmat ovat kautta aikojen askarruttaneet luottamusmiehiä. Elämme ihmisten yhteiskunnassa: meidän on omaksuttava rinnakkaiselon periaate. Luottamusmieskin on pieni osatekijä ihmisluvun ketjussa, josta sanotaan, että se on niin vahva kuin siinä oleva heikoin rengas.

1860-luku oli vanhan pitäjähallinnon päätyvää aikakautta. Kunnan asioita oli aikaisemmin hoitanut kirkko. Aikaa myöten vahvistui sellainen ajatus, että yhteiskuntaelämän maalliset asiat oli kokonaan paras irrottaa kirkon yhteydestä. Uusi kunnallinen laitos oli syntymässä: sitä koskeva laki säädettiin v. 1865. Pöytäkirjat kertovat, kuinka silloiset pitäjämme miehet toimeen tarttuivat:

Someron emä pitäjän kuntakokouksen rotokolla pidetty se 15 päivä Maliskuusa jälken päätetyn kirkonmenon Sakaristossa, jossa keskusteltiin millä tavalla saadas köyhiä autettua tällä kovalla ajalla.

§ 1.

Päättyi: että kunta pyytää Herra Guvernorin kauta laina, pitäjän yhteistä takausta vastaan hätäapuvastosta, (1000.) yksituhatta markka ja rahat annettasi työansion edestä köyhille.

§ 2.

Päätettiin:pitäjän lainamakasinistä otettavaksi 25 tynnäriä rukkiiita, ja tulle mainittu vilja kunnallislautakunnan jäseniltä ulos-

otettavaks makasinist, ja myytävänä jauhoina pidettäväksi niille jotka tarpes ovat, ja sitte myöskin lautakunnan jäsenet jotka ulosotta makasinist vaari pitämän, että se laina syksylle takaisin maksetan ilman kasvuuta.

§ 3.

Päätettiin: että Herra Guvernöriltä nöyrimmästä pytä osa hätäätynnelle niistä apujauhoista, jotka kuullu Pietarista olla Herra Guvernörille lähetetty.

Ylösluettu se 22 Maliskuussa 1868

Kustaa Nokka
Gabriel Lunden
Jaakko Avelaan
pruka

Ernes Sagulin
Nils Knaapi
lautakunnan esimiäs
Gusta Hakala

Erityisen kunnallishallinnon aikaansaaminen oli esillä kokouksessa 28. 4. 1867, jolloin kirkkoherra Gustaf Randelin ilmoitti, ”että olis sisällä ruveta kunnan hallitusta toimeenpanemaan asetuksen 6/2 -65 mukaan”. Kokous silloin vastusti asiaa, koska se piti mahdottomana löytää sellaisia pitäjän miehiä, jotka pystyisivät tähän hallitukseen.

Tämä vastusteleminen ei pitkään auttanut, sillä saman Randelinin johtama kirkon sakaristossa 29. joulukuuta 1867 pidetty pitäjänkokous valitsi ”kunnanhallitukseen Someron emäseurakunnassa, josta suurempi osa kuuluu Hämeen mutta vähempi osa Turun lääniin, vähän keskusteltua ja tuumittua, puheenjohtajaksi varamaanmittari ja omaisuudenhaltia Ernst Sagulin, varapuheenjohtajaksi forltkonduktööri Oskar Konsin, ja kunnallislautakunnan puheenjohtajaksi rusthollari Nils Knaapin, varapuheenjohtajaksi kirkkoväärti Jafet Mäkilän, jäseniksi tilalliset Mats Aaku Vi lukselasta, Gustaf Hakala Ollilasta, Jacob Avellan Pajulasta, Erik Johan Söderström Hirsjärveltä, Gustaf Nokka Talvisillasta ja Gabriel Piekkala Terttilästä, varajäseniksi Vihtori Avellan Kimalasta, Nils Peterson Harjusta, Johan Isomanni Sävänajalta ja Gustaf Räyhä Lautelasta”. Vielä määrättiin, että kunnallishallitus alkaa vaikutuksensa tulevan vuoden alusta.

Vuosi 1868 on siis varsinaisen kunnallishallinnon toiminnan alkamisvuosi.

Muiden mukana tärisei penkillä jännityksestä myös pikkuinen Hanni, joka oli päässyt kylän pikkujoulujuhlaan isän mukana. Tämä oli hänelle uutta ja jännittävää: hän ei ollut koskaan aikaisemmin ollut mukana pikkujoulussa. He olivat vasta keväällä muuttaneet paikkakunnalle, ja Hanni oli ehtinyt ystävystyä muutamien muiden pikkutyttöjen kanssa, vaikka ei hän ollutkaan vielä kouluiässä. Äiti oli jäänyt kotiin pikkuvauvan kanssa. Isä istui kaukana penkillä kylän toisten miesten kanssa, ja Hanni etupenkillä ystäviensä Kirsin ja Marjan vieressä.

Kyllä Hanni jo tiesi joulupukin, olihan hänellä jo muutaman joulun kokemus, mutta hän ei tiennyt minkälainen olisi tämä pikkujoulun joulupukki — nyt jännitti mahdollisesti. Joulupukki tuli ja oli kovasti rehjuisen näköinen, ei yhtään sellainen kuin ”kotipukki”. Mutta tämä jakoi kaikille lapsille kourallisen karamelleja, ja se tuntui Hannista mukavalta. Mahtaisiko se antaa lahjojakin? Kotipukilta hän oli saanut viime talvena kelkan ja nukan ja villatakin, mutta ei kai tämä pukki sellaisia ---.

Mutta sitten Hannia alkoi jännittää, niin että vatsaa rupesi kouristamaan. Kirsi sai paketin, josta löytyi ihan Barbie-nuken tapainen pikkunukke; Marja sai pikkuisen nallen. Mitähän pukki antaisi Hannille? Tämä pikkujoulun pukki näytti antavan ihmeellisiä lahjoja: Heli tuossa sai suuren paketin ja vielä toisenkin! Miksi se ei jo anna Hannin lahjaa! Tontut juoksuttivat Kirsille jo kolmannen suuren paketin: Kirsin suuret silmät loistivat kuin tähdet! Kirsi oli prinsessa, Kirsillä oli kaunis siskon neuloma pitsimekko; joulupukki piti Kirsiä hyvänä, kun antoi yhä vaan uusia lahjoja. Missä viipuu Hannin paketti? Voi, missä?

Siinä samassa tonttu antoi Hannille pienen paketin, jossa oli kaksi omenaa ja makeisia. Hanni

oli innosta vapisten repinyt paketin auki ja rutistanut sen takaisin hiukan pettynä. Eiväthän omenat ja karamellit olleet mitään oikeiden lahjojen rinnalla, niitähän isä ja äitikin toivat kaupasta; Hanni odotti sellaista pakettia kuin Kirsi oli saanut — ja se olisi varmasti vielä pussin pohjalla!

Hannin isä oli pistänyt joulupukin konttiin Hannille hiukan makeisia, että Hannikin saisi lahjansa, kun kylän toisetkin lapset näköjään saivat paketin. Isän mieli oli hyvä, hän tiesi tehneensä ihan niin kuin pitikin, eikä edes aavistanut miten kiihkeästi sydän läpättäen ja silmät hohtaen hänen pieni Hanninsa vahti etupenkillä joulupukin tyhjenevää pussia, missä lopulta ei ollut kuin muutama joulukortti — Hannikin sai kortin Kirsiltä ja Marjalta, mutta se ei pystynyt lohduttamaan pettynyttä mieltä. Hanni ei ymmärtänyt, missä oli vika. Eikö Hanni ollut kiltti? Ei se sitä voinut olla, koska Marja ja Kirsi olivat yhtä tuhmia kuin hänkin. Kirsillä oli niin kaunis mekko — ehkä pukki piti sen tähden hänestä enemmän? Tai ehkä Hanni oli niin ruma, ettei pukki eikä kukaan ihminenkaan voinut pitää hänestä?

Tämä syyllisyyden ja onnettomuuden taakka oli niin suuri, ettei Hanni pystynyt vastaamaan, kun juhlan lopussa isä kysyi, oliko Hannilla ollut hauskaa, kun täällä oli tonttuja ja joulupukki ja kaikki... Surullisena ja hiljaisena ja onnettomana hän taapersi isän rinnalla kotiin ja tunsu itsensä mitättömäksi ja hylätyksi.

Ehkä vasta vuosien jälkeen hän ymmärtäisi, että leikkitoiverit saivat siksi pikkujoulussa lahjoja, kun heillä oli siskot ja serkut ja kummitädit niitä heille valmistamassa, ja hänen omaisensa olivat kaukana toisella paikkakunnalla. Se selviäisi hänelle joskus, mutta tämän illan ja sitä seuraavan viikon ankeaa alemmuudentunnetta se ei ikinä pystyisi poistamaan.

Paljon tehtäviä Eero Helkiö

Pitäjänneuvos Eero Helkiö on edustanut Someron kunnanvaltuustossa Kansallista kokoomuspuoluetta yhtäjaksoisesti v. 1947—1968. Tästä ajasta hän on ollut valtuuston puheenjohtajana seitsemän vuotta (1948—55). Kunnalliselämässä saamiensa virikkeisiin nähden Eero Helkiö on halunnut pitää myös kuntalaiset ajan tasalla kirjoittamalla niistä vireästi paikalliseen sanomalehteen v:sta 1949 lähtien toistakymmentä vuotta. Näistä pakinoista, joissa hän myöhemmin käytti nimimerkkiä Silmä, kuvastuu selkeästi tuon ajan somerolainen kunnallispolitiikka. Näin jälkeinpäin on mielenkiintoista katsoa, mitkä silloisista suunnitelmista ovat toteutuneet, mitkä jääneet sivuun. (Helkiön pakinoita silmäillessämme totesimme, että häntä lisäksi ovat kiinnostaneet paikalliset kulttuurikysymykset, mm. Someron historianhanke ja kotiseututyö. Niinpä hän jo v. 1950 esitti, että pitäjään olisi perustettava kotiseutuyhdistys. Varmaan tämä esitys on aikanaan rohkaissut niitä, jotka kolme vuotta myöhemmin ryhtyivät toimiin Somero-Seuran perustamiseksi.)

★

Paljon tehtäviä 1. 7. 49

Kunnan päättäväisyyttä käyttävät valtuuston jäsenet ovat viime vuosina tunteneet toimivansa

melkoisen painostuksen, jopa usein arvostelun alaisena. Kunnallisia tehtäviä, varsinkin rakentamisen alalla, on äärettömän paljon. Rakennussuunnitelmassa ja sen ulkopuolella on rakentamisvuoroaan odottamassa kansakouluja, yhteiskoulu, kunnan sairaala lääkärin asuntoineen, terveystaloja, lastenkoti, eläinlääkärin talo, lihan tarkastamo, kunnantöimitalo — vanhan jäädessä palotoimen- ja asuntotarkoituksiin — nyt enempää mainitsematta. Kustannuksia vaativia muita toimenpiteitä on meneillään esim. kunnan pelto- ja metsämaitten mittausta ja luokitus, ammattiopeutuksen järjestäminen, lakimääräisten keskussairaalapaikkojen ja tuberkuloosi- ja reumasairaalapaikkojen varaaminen sekä Joensuun asutuskeskusten liikenne- ja terveydenhoidollisten olojen kunnallisten velvoitusten toteuttaminen. Nykyhetken kunnallista elämää ilmentää tehtävien paljous ja edistysellinen työ. Yhteisten asioiden harrastaminen on kasvattanut kuntalaisiamme kansanvaltaisen yhteiskuntajärjestyksemme mukaiseen toimintaan. Tässä työssä eri kansalaispiirit oppivat tuntemaan toisiaan. Vastuuntuntoisella toiminnalla parhaiten kunnioitamme niiden naisten ja miesten työtä, jotka ovat perustuksen laskeneet kunnalliselle työlle, mitä me nyt jatkamme.

Kunnalliselämän saralta Helvi Narvio

Tulin 24 vuotta sitten Somerolla mukaan kunnalliselämään: aluksi kansanhuoltolautakuntaan ja heti perään kansakoulun johtokuntaan. Kansanhuoltolautakunnan työ oli vaikeaa, varsinkin erikoislupien myöntämisessä oli hankaluuksia. Ihmiset olivat vihaisia, kun heille ei voitu antaa lupia esim. jalkineiden tai pyöränkumien oston: niitähän jaettiin vain ministeriön määräämät kiintiöt. — Kanojenkin lukumäärä piti ilmoittaa lau-

takuntaan. Luovutusvelvollisia olivat ne, jotka omistivat maata ja karjaa; tuottajaperheeseen ei siis saanut kaikkea itse syödä. Ellei määräyksiä toteltu, seurasi rangaistus tavalla tai toisella. Kerran eräs luovuttaja oli laiminlyönyt velvollisuutensa: seurasi yleisostokortin menetys. Hän suuttui ja tokaisi lautakunnassa: ”Tulen kyllä toimeen itseäni viisaampien kanssa, mutta kansanhuollon ihmisiä en jaksa ymmärtää.”

Sodan jälkeisen ajan ankeus vaikutti myös kunnalliselämään. Oli paljon ongelmia mm. siirto-laisten sijoittamisessa. Väkiluvun kasvaessa tarvittiin koulujakin enemmän. Kehitys on ollut riipeää — koululot ovatkin nyt hyvällä tolalla: on kansalaiskoulu ja kunnallinen keskikoulu. Peruskoulua odotellaan. Kunnan vuokraamat oppilaspaikat eri ammattikouluista tarjoavat opintien niille, jotka eivät jatka lukiossa.

Kaikille itseään kehittäville kuntalaisille oli ilosanoma kansalaisopiston saaminen Somerolle. Tämäkin hanke makasi monet vuodet kunnan elimissä, mutta putkahti sitten aikanaan jostakin pöytälaatikosta valtuutettujen käsiin — meidän kaikkien onneksi. Opintopiirejä on runsaasti, ajankohdaksia kursseja aina tarpeen mukaan. Naapurikunnatkin ovat innolla mukana: hyödyllistä yhteistyötä!

Terveydenhoito on edistynyt jatkuvasti. Naisille tärkeä syöpätutkimus on toteutettu jo ajat sitten; sen idean kehittäminen vei taas tietenkin

oman aikansa. Naiset ovat tähän tutkimukseen tyytyväiset, onhan se tärkeä ennakotoimenpide tuota tuhoisaa tautia vastaan.

Lähitulevaisuudessa pitäisi kiireellisesti hoitaa kaksi tärkeää tehtävää: uuden kunnallisen vanhainkodin rakentaminen ja lasten päivähoitokysymyksen ratkaiseminen. Niissä on työmaata kunnan isille ja äideille!

Ei ole niinkään helppoa olla monissa eri toimikunnissa ja lautakunnissa. Jos hoitaa tehtävät kunnolla, se vie mahdottomasti aikaa ja samalla sitoo ihmisen. Toivoisin, että naiset ja nuoret tulisivat enemmän mukaan kunnalliseen toimintaan. Naisen ei pidä tyytyä vain ”hellapoliisin” rooliin, ei myöskään ole syytä vaieta seurakunnassa.

Kykyjeni mukaan olen yrittänyt ajaa kansandemokraattisen väen etuja kunnassa; sen äänillä minut on valittu näihin luottamustehtäviin. — Yhteisvoimin — kaikki kansalaispiirit yhdessä — luomme Somerosta viihtyisän pitäjän kaikkien asua.

Minä poljen, sinä ohjaat

Ella Laakso

”Minä poljen, sinä ohjaat, niin kuin tanssi matka käy.” Yhteiskunnassamme on huomattu sama asia kuin tässä lastenlaulussa: työnjako on edullista. Mutta elävässä elämässä erikoistumiseen liittyy myös kielteisiä piirteitä. Todellisuudessa ei kaikki tapahdu niin helposti kuin leikin ja sadun maailmassa.

Kun ihminen toimii vain pienellä alueella, hän voi perehtyä ammattiinsa lähes täydellisesti. Hän voi keskittää tarmonsä yhteen kohteeseen ja saavuttaa suuren taidon ja tehon. Yhteiskunta on tyytyväinen: pyörät pyörivät, kaikki tapahtuu nopeasti, joustavasti, ammattitaitoisesti. Tuotanto-systeemi voidaan rationalisoida.

Erikoistunut työntekijä on ehkä tyytyväinen kokiessaan, että hän pystyy hallitsemaan ammatinsa perusteellisesti. Ihmiselle on tärkeitä menestyä jossakin asiassa, ettei synny pätemättömydentunnetta ja alemmuuskomplekseja. Erikoisaloilla on vähemmän työntekijöitä eikä kilpailu ole niin kovaa kuin ”massa-ammateissa” ja kullakin on suurempi mahdollisuus onnistua. Tyytyväisyyttä ei kuitenkaan voi saavuttaa liian

yksitoikkaisissa ja päivästä päivään samanlaisina toistuvissa tehtävissä. Spesiaalityönkin on tarjottava vaihtelua. Jos ammatti sijoittuu niin kapealle alalle, ettei liikkumistilaa ole mihinkään suuntaan, on kyllästymisvaara uhkaamassa.

Liian suppea-alaisessa työssä on myös se vaara, ettei työntekijä tunne oman työnsä niveltävän suurempaan kokonaisuuteen: oma ala koetaan täysin muista irrallaan olevana. Esimerkiksi tehdään työntekijä kiertää aina ruuvien samaan paikkaan, mutta hän ei tunne valmista konetta omaksi aikaansaannoksekseen. Yhteys ruuvien ja koneen välillä on melko abstraktinen. Kun ei ole omien kätten työtä näkyvänä tuloksena, mikään ei kannusta uuteen ponnistukseen.

Yhteiskunnan nopea kehittyminen ja ammattirakenteen muutos aiheuttavat epävarmuutta tulevaisuuden näkymiin. Jokin ammatti voi kokonaan lakata olemasta, ja työntekijän on tällöin hankittava koulutus muuhun toimeen. Uudella tehtävällä ei ehkä ole mitään kiinnekohtia entiseen. Kaikki tuntuu oudolta, alusta alkaminen, uuteen ympäristöön sijoittuminen ja vieraaseen

Tarinat kääpiöiden kovasta kamppailusta kurkia vastaan maailman kaukaisimmassa kolkassa elivät seikkailukertomuksissa läpi keskiajan. Suosittu saksalainen kansankirjuri Herttua Ernstistä kertoo Ernstin taistelusta kurkia vastaan idässä ja pohjoisessa. 1500-luvun keskivaiheilla Olaus Magnus kertoo historiategoksestaan, että Grönlannin kääpiöasukkaiden täytyi taistella kurkia vastaan.

III LINTUKOTOLAISKUVITELMIEN YDINAJATUS

Hyvin vanhan ja laajalle levinneen kuvitelman mukaan maanpiiri on suuri ympyrän muotoinen kiekko, jonka yläpuolelle taivas kaareutuu jättiläisteltan tai kumollaan olevan suuren padan tavoin. Kristillisen kulttuurin piirissä käsitys säilyi hyvin kauan, saatiinhan Vanhasta testamentista vielä vahvistusta tällaiselle maailmankuvalle (Job. 9:8. Ps. 104:2. Jes. 40:22. 42:5. 44:24. 45:12.) Maan alla ja sen ympärillä kuviteltiin olevan mahtavan alkuveden pohjattomine pyörteineen ja kurimuksineen. 1400-luvun lopun löytöretkeilijätkin vielä pelkäsivät pitkällä purjehdusmatkoillaan joutuvansa kurimuksen syövereihin.

Katsottiin siis luonnonlaiksi, että maan yhtymäkohdan tienoilla, missä maan ja taivaan välinen tila on ahdas, kuten kerrotaan edellä selostetussa inkeriläisessä kuvitelmassa, mahtui oleskellamaan vain kääpiökansaa. Tästä syystä suomalaisten lintukotolaiset, taivaanääreläiset ja ääreläiset, antiikin pygmit sekä intiaanien taruolennot ovat pienikokoisia. Kreikkalaisten ja roomalaisten tarinoin on saattanut sekaantua myös ker-

tomuksia Afrikan todellisista kääpiöistä, mutta näiden pohjalla ne tuskin ovat syntyneet.

Akateemikko Y. H. Toivonen selvittelee muuttolintujen osuutta seuraavasti: ”Kun kylmien seutujen asukas talven lähestyessä, jolloin hänen asumansa maailma kylmeni, joka vuosi näki muuttolintujen suunnilleen linnunrataa noudattaen lentävän kauas pois, hän tuskin saattoi olla kuvittelematta, että ne matkallaan lopulta saapuivat sinne asti, missä taivaan ja maan ääret yhtyvät. Ja kun sää taivaankannen sisäpuolella oli käynyt linnuille sietämättömän kylmäksi, oli luonnollista otaksua ja kuvitella, että ne pyrkivät täältä pois, taivaan reunan tuolle puolen, jossa muuttolintujen talvisen asuinpaikan siis täytyi sijaita.”

Kertomukset lintujen taistelusta kääpiöiden kanssa saattoivat helposti syntyä, koska monien lintujen, esim. juuri kurkien, olemuksessa on itsessään jotain sotaista. Tappeluaihe sijoitettiin tarinoihin siinä muodossa, että inhimilliset sankarit väliintulollaan pelastivat isäntäväkensä lintujen kynsistä, kuten edellä mainitussa intiaanitaruissa. Antiikin kreikkalaisten ja roomalaisten pygmitaruissa kurjilla on tärkeä osa. Välimeren maiden ihmiset näkivät vuosittain muuttolintujen kulkevan edestakaisin maan toiselta laidalta toiselle. Ihmisten kiinnostus kohdistui ennen kaikkea kurkiin, joiden uskottiin elävän kääpiöillä maailmanmeren rannalla.

Lintukodon kääpiöt ja niiden taistelut kurkien kanssa ovat Suomessa ilmeisesti kansainvälistä kulttuuriperintöä. Kuvitelma muuttolintujen matkasta taivaan äärellä sijaitsevaan lintukotoon palautuu ikivanhoihin aikoihin liittyen samalla ”kivikautiseen” maailmankuvaan.

Pikkujoulujuhlassa

Susanna

Naistoimikunta oli varannut joulupukille suuren pussin karamelleja lapsille jaettavaksi; peräkamariissa oli ollut myös postilaatikko, johon sai viedä oman pakettinsa tai postikorttinsa. Pukille oli kertynytkin niin suuri kantamus lahjapaketteja, että niitä sisälle tuomaan tarvittiin pari avuliasta ja notkeaa tonttupoikaa, jotka olivat olleet jo mukana illan tonttuleikeissä.

Pienen kyläyhdistyksen pikkujoulujuhla rupesi olemaan jo niin lopuillaan, että naistoimikunta alkoi tyytyväisenä hengittää helpotuksesta. Kaikki — yleisömenestys, tarjoilu, ohjelma — oli sujunut odotusten mukaisesti, ja hiukkasen siitä ylikin.

Jäljellä oli vain joulupukin tulo. Lapset jo vilkuilivat ovelle mahtamattomina.

Pohjois-Inkeristä saatu tieto on mielenkiintoinen. Lähettäjä kirjoittaa: ”Muistelen lapsuuteni aikana kerrotun, että taivaanrannan ja maanreunan yhtymäpaikoilla on taivas niin matalalla, ettei siellä voi asua kuin lintukotolaiset ja että heidän naisensa siellä yön ajaksi nostavat rukkinsa taivaan kannelle.” Venäläisissä kansansaduissa mainitaan, että paikasta, missä taivas ja maa yhtyvät, voidaan kavuta taivaan kuperalle kannelle.

Suunnilleen samanlaisia tarinoita kuin lintukotolaisista kerrotaan taivaanääreläisistä ja ääreläisistä. Näitä kertomuksia on kuitenkin huomattavasti vähemmän. Kääpiöitten asuinpaikkaan taivaan ja maan yhtymäkohdassa nämä nimitykset viittaavat selvästi. Nousiaisista tullut tiedonanto selittääkin taivaanääreläisten asuvan siellä missä taivas yhtyy maahan. Jacob Fellman taas tietää kertoa, että meren kurimuksessa asuu ääreläiset-niminen kansa, joka elää pelkillä linnun munilla. Ääreläiset ovat niin pieniä, että heitä sopii makaamaan kolme yhden pesupunkan pohjalle.

Suomalaiselle lintukotolaisperinteelle voidaan osoittaa vastineita mm. virolaisesta ja lappalaisesta kansanperinteestä. Virolaiset kertovat maailmanlopun lähestyessä ihmisten käyvän niin heikoiksi, että tarvitaan pari kolme miestä vierittämään yhtä kananmunaa, tai tulevan niin pieniksi, että pari sopii makaamaan leilin pohjalle. Lapista löydämme suomalaiselle perinteelle vielä lähempiä vastineita. Norjalainen tutkija J. K. Qvigstad kertoo, että lappalaiset kutsuvat sitä maata, minne muuttolinnut talven lähestyessä lentävät, nimellä Loddasi aennâm, ’lintujen maa’. Siellä asuu lintuja syövä kääpiökansa.

II LINTUKOTOLAISTEN TAISTELU KURKIA VASTAAN

Professori E. N. Setälän Sanastajassa toimeenpanema kysely v. 1927 osoitti, että ihmiset muistivat runsaasti tarinoita lintukotolaisten taisteluista kurkia vastaan. J. Leppänen Kannuksesta kirjoittaa: ”Aikaisemmin on Suomessakin ollut pieniä ihmisiä, joita kutsuttiin lintukotolaisiksi. Hiiret ja sammakot olivat heidän pääasiallisena riistanaan. Kurkien kanssa he kävivät yhtämitaista sotaa sammakkomaista. Kerran syksyllä kurkien muuttoaikana olivat nämä pikku ihmiset kaikki eräällä suolla sammakkoja pyytämässä. Silloin iso lauma etelään muuttavia kurkia laskeutui suolle syömään. Syntyi hurja taistelu, jossa lintukotolaiset joutuivat tappiolle: kurjet söivät heidät.”

Tälle taistelutraditiolle voidaan osoittaa rehevä ulkomainen vertailumateriaali. Jo antiikin kirjallisuudesta tapaamme paljon tarinoita pienistä kääpiöolennoista — pygmeistä —, jotka käyvät alinomaista sotaa kurkia vastaan. Homeros vertaa Ilias-runoelman kolmannen laulun alussa troialaisia kurkiin, jotka hyökkäävät kääpiöitten kimppuun:

Mutta kun johtajineen oli paikoillaan joka parvi,
päin väki Troijan riensi jo pauhaten
niinkuin linnut,
niin kuni kurkien kiljuna soi kautt’
ilmojen aavain,
talvi kun karkoittaa ne ja loppumaton sadetulva;
vyöryvän Okeanon nepä ääriin kiljuen kiittää,
kimppuun pygmaijein tuhosurmana käy,
kerimiesten.

Kreikkalaisen uskomuksen mukaan tarumainen kääpiökansa asui Traakiassa. Joka vuosi kääpiöt sotivat skyyttain maasta tulevia kurkilaumoja vastaan. Pygmit ratsastivat peltopyiden tai vuo-hien selässä ja kävivät raskasaseisina kurkien kimppuun.

Aristoteles kertoo myös kääpiöitten ja kurkien sodasta. Hän on sitä mieltä, että pygmit ovat todellinen kääpiöheimo, joka elää Egyptin sualueilla, siellä mistä Niili alkaa ja mihin kurjet vaeltavat. Mainittakoon, että tämä taistelumotivi on ollut kreikkalaisten maljakoiden suosittu kuva-aihe läpi vuosisatojen.

Toisella vuosisadalla jälkeen Kristuksen esitti roomalainen virkamies ja oppinut Caius Plinius teoksessaan Historia naturalis, että maanpiirin äärellä asuu noin kyynärän mittainen kääpiökansa, joka taisteli tuimasti kurkia vastaan. Plinius selittää myös syyn taisteluun: kääpiöt yrittivät estää yhä lisääntyvien lintulaumojen oleskelua maanpiirin rannikoilla.

Kreikkalaisille ja roomalaisille taruille läheisiä vastineita tavataan Pohjois-Amerikan intiaanien tarinavarastosta. Itävaltalainen tutkija Richard Dangel mainitsee esimerkin amerikkalaisesta kirjallisuudesta, jossa esiintyvät kääpiöt ja heidän vihamiehensä kurjet: Catlo’ltq-intiaanit kertovat veljeksistä, jotka veneineen joutuvat maailman reunalle. ’Ulkomaailmassa’ he kohtaavat kääpiön, joka veneessään pyydystää kampeloita. Kun he yrittävät häneltä varastaa kaloja, vangitsee kääpiö heidät. Veljekset joutuvat kääpiöitten kylään, jossa juuri on alkamassa taistelu lintuja vastaan. Veljekset tulevat kääpiöitten avuksi ja lyövät linnut kuoliaiksi. Kääpiöt iloitsevat ja salivat veljesten palata kotiin.

tottuminen kuluttaa runsaasti energiaa ja vaatii sopeutumiskykyä. Kestää kauan, ennen kuin uudella alalla saavutetaan sama tehokkuus kuin entisellä.

Yksilöiden välisille suhteille liiasta spesialisoitumisesta on haittaa. Ihmisillä on vaikeuksia ymmärtää toisiaan, heidän yhteinen pohjansa on liian kapea. Syntyy suppeita piirejä, joissa ”fakki-idiootit” vaihtavat ajatuksiaan, muihin ryhmiin — kuten kaikkeen outoon ja tuntemattomaan —, suhtaudutaan epäluuloisesti. Toisaalta erikoistuneessa yhteisössä on opittava luottamaan muihin. Jokainen on tärkeä rengas, ei kukaan voi jättää aukkoa ketjuun. On opittava tuntemaan vastuunsa itsensä ja muiden tähden ja luotettava siihen, että myös muut hoitavat oman osansa.

Yhteiskunnan monisäikeisyyden takia erikoistuminen on välttämätöntä. Kukaan ei pysty jäljittelemään antiikin yleisneroä. Spesialisoitumi-

sen voimaa eikä etuja voida siis kieltää, mutta sen vaaroja voidaan pienentää.

Suvaitsemattomuutta ja epäluuloisuutta pystytään vähentämään, jos yhteisön jäsenten pohjakoulutus on melko samanlainen. Suomessakin tähän päästään peruskoulun tullessa käytäntöön. Erityyppisiin kouluihin siirtyminen ei tapahdu silloin kovin nuorena ja kosketus samanikäisiin säilyy. Erikoistumisen tapahduttua voivat perhosen siipien tutkija ja paidan kauluksen ompelijaakin löytää enemmän yhteistä pohjaa kuin nykyään.

Yhteiskunta voi olla runsassisältöinen ja monimuotoinen, jos siihen kuuluu erilaisia ihmisiä, ammatteja ja elämäntyyplejä. Mutta vasta silloin siitä tulee rikassisältöinen ja moniulotteinen, kun erilaiset ihmiset ovat toistensa kanssa kosketuksessa ja pystyvät löytämään yhteisiä kiinne-kohtia erilaisuudesta huolimatta.

Kolonialismin jäljet

Lauri Virtaperko

teollisuustuotteista. Bilateraaliset kehityssopimukset pakottavat kehitysmaitten hallitukset myötäilemään vastakkaisen sopimuspuolen etuja ja kasvattavat ulospäin suuntautuvaa pääomavirtaa. Ulkomainen yksityinen pääoma omistaa suurimman osan kehitysmaiden teollisuudesta. Halpa työvoima mahdollistaa suuret voitot ulkomaisen ostajan hyväksi. Kehitysapu on tuottava liikeyritys. Ja kolonialismi jatkuu.

Länsimainen kulttuuri ei ole omavarainen. Ai-noastaan ekspansio mahdollistaa sen olemassaolon ja kehittymisen. Uuden ajan katsotaan alkaneen löytöretkistä. Länsimaat elävät yli varojensa ja pystyvät tasapainottamaan taloutensa vain kehitysmaiden avulla. Siksi teollisuusvaltioille on mitä tärkeintä hajottaa kehitysmaiden vapaakauppa-aluehankkeet, jotka onnistuessaan saattaisivat vaikeuttaa riistoa.

Jos kolonialistinen politiikka jonakin päivänä lakkautettaisiin, seuraisi rikkaiden maiden elintason radikaali aleneminen. Teollisuus ei saisi raaka-aineita ja syntyisi laajaa työttömyyttä. Markkinatalousjärjestelmä romahtaisi ja Yhdysvallat sen mukana. Länsimainen kulttuuri menettäisi perusteensa.

Länsimaat tuskin vapaaehtoisesti tekevät itsemurhaa. Kolonialismi siis jatkuu.

On toinenkin mahdollisuus: riistetyt nousevat riistäjiään vastaan ja tuhoavat heidät.

Menestyvä mies

Ansa Ruponen

Nyky-yhteiskunnassa kaikki tavalla tai toisella tavoittelevat menestystä tai arvostettua asemaa. Usein nämä liittyvät yhteen ja aiheuttavat kauteutta sivustakatsojissa.

Tavallisesti menestyvän miehen ulospäin näkyvä elämä on kaikin puolin onnellista ja miellyttävää. Hänellä on varaa hankkia itselleen luksus-koti. Hän voi pukeutua tyylikkäästi, viimeisen muodin mukaan. Hänellä on varaa ostaa ”kova rauta”, jolla pääsee vaivattomasti paikasta toiseen. Sanalla sanoen: hän on kerskakuluttaja.

Arvostettu yhteiskunnallinen asema suo ihmiselle oikeuksia ja etuja, joita alemmalla olevat eivät voi saavuttaa. Tällaista henkilöä kunnioitetaan, kaikki pyrkivät hänen tuttavikseen ja noudattamaan hänen toivomuksiaan.

Mutta jos alkaa pohtia tarkemmin menestyksen tuottamaa elämänmuotoa, huomaa ettei se aina niin kadehdittava olekaan. Eteenpäin pyrkiminen saattaa johtua jostakin lapsuudessa koetusta pettymyksestä, jota ei voi unohtaa ja jonka yrittää kompensoida ulkonaisella hyvinvoinnilla. Tällaisen alemmuskompleksin syynä saattaa olla jokin vähäpätöinen seikka, esim. ulkonäkö.

Menestyvän miehen elintasokilpailu on ehkä ollut niin kiihkeä, että kotielämä on kärsinyt siitä. Kodin jäsenet ovat liukuneet erilleen ja heidän

suhteensa ovat säröilleet. Niitä on vaikea enää korjata, vaikka olisi aikaa ja halua siihen.

Huipulle pyrkiminen ja pääseminen vaatii paljon ponnisteluja. Usein haluaa kulkea oikotietä ajan säästämiseksi. Silloin joutuu käyttämään muita hyväkseen ja ihmissuhteet kärsivät. Yleensä vain kovat miehet menestyvät, tunteet eivät ole kuin haitaksi huipulla.

Menestyvällä miehellä ei ole tosiystäviä paljonkaan. Useat tosin tekeytyvät hänen ystäväkseen, mutta se tapahtuu siinä toivossa, että vaikutusvaltaisesta ystävästä saattaa tulevaisuudessa olla hyötyä eikä varsinaisesti sen takia, että haluaa ymmärtää ja tukea toista. Päinvastoin tällaiset kateelliset ”hännystelijät” etsivät koko ajan sopivaa keinoa vahingoittaakseen toista omaksi edukseen.

Edellä esittämäni mielipiteet lienevät jokseenkin negatiivisia. Menestyvä mies voi toki olla toisenlainenkin. Hänen perheessään ei esiinny mitään ristiriitoja, kaikki hänen tuttavansa todella arvostavat häntä eikä hän ole turhan kiireinen. Mutta tämä vaatii ihmiseltä henkistä kypsyyttä ja lujaa tahtoa, joten vain harvat pystyvät siihen ja jaksavat ponnistella saavuttaakseen todellisen onnen. Ei riitä, että mukana on menestyksen maku — tarvitaan elämän harmoniaa.

★ ★ ★

Rovasti Tasanko sanoi kerran eräässä tilaisuudessa, että hän vihki tänään vanhimman parin minkä koskaan aikaisemmin: sulhanen 80-vuotias, morsian 70-vuotias. Kurjen Mikko kysäisi: ”Tuliks pakkonaiminen kans?” Tasanko vastasi: ”No, en minä nyt sitä sentään tiedä.”

Lauri Sariola oli tunnettu raittiusmies, mutta myös sopuisa seuramies. Kerran hän oli ravintolassa. Seurueen muut jäsenet käyttivät alkoholia ja tunnelma nousi. Sariolallekin tuli hauskaa ja hän totesikin: ”Kyl selvänä on sit hauska olla juavuksis.”

pist. Mut kun Ruakoska joi kahvee, siin toistus joka kerta samat seremoniat. Mei lapset oltiin rähmeelläs pöyrän ympärs ja katottiin tarkkaan joka nialasu. Ruakoska joi ain kahveen kuumana eikä pannu maitoo kuin eineen verran, tipautti vaan pari tippaa niinkun jottain pärekorintippoi.

— Kuis tei saatten niin kuumana juatuut? mei kysyttiin.

— Mul on hyvä pohjatuuli nenän alla, meinas Ruakoska.

Mei ei voitu ymmärtää, kuin Ruakoska sai sokerinpalas riittämään koko kupin ajaks, ja enemänkin.

— Näyttäkääs taas, joks sokeri loppus, mei sannottiin.

Ruakoska näytti kiältäs, ja siin se sokeri vieläkin oli eikä ollu sulanu juur ollenkaan. Piisas siin meitil ihmettelemist. — Vasta isona ihmisenä mää olen ymmärtänny, kuin tosi leikillinen ihminen oli Ruakoska.

Mut kuis ollakkan, kun äiti rupes kaatamaan

viarail kolmat kuppii, avas Suutarin-Lehtiskä kyäkin oven. Sit se pisti komoveskas penkil ja rupes kaivamaan siält meidän postii. Äiti meni kaapil, otti kupit ja käski Suutarin-Lehtiskää tuvan puola. Mää kans kohta arvasin, mitä äiti meinaa, menin kaapin tykön ja kiskasin äitii esiliinan nauhoist ja pusersin parku kurkus, vaikka viaraakkin kuuli:

— ÄITI ANNA KAHVEE SUUTARIN-LEHTISKÄL, KERTA PULLAA EI OL KUN KOLMEL VAANI

Mut äiti nauro ja sanos, ettei niin piäntä errää ränttä pullaa tehräkkän et kolmel vaan, ja et totta kai Suutarin-Lehtiskäkin tarttee, kun se meidän postin toi ja Joensuusta asti on kävelly ja melkeen koko Jaatlan kylän kiärtäny.

Ja kyl Suutarin-Lehtiskäkin kahvee sai, ja viäl sitä pullaa jäikin.

Ja kyl mää sitä itteksin oikeen ihmettelin, kun se pulla niin hyvin riitti, vaikka äiti vaan kolmel leipoot lupas.

Lintukotolaiset

Pekka Salminen

tä. Ilmeisesti Kiven kuvaus perustuu hänen lapsena kuulemiinsa kansanomaisiin kuvitelmiin: oli olemassa erityinen seutu, jonka asukkaat olivat kääpiöitä.

Kansanperinteen kerääjät ovat koonneet tutkijoita varten eri puolilta maata runsaasti uskomuksia ja tarinoita, jotka käsittelevät lintukotolaisia. Tälle tarina-aineistolle tiedemiehet ovat osoittaneet laajan ulkomaisen taustan. — Perinnetietouden säilyttäjä tiedottaa Kemistä: lintukoto on kääpiöitten maa, jossa linnut talvehtivat. Maaninkalaiset tietävät lintukodon sijoittuvan linnunradan päähän, ts. taivaan reunalle. Kääpiökansan pienuutta vakuuttavat monet perinteentaitajat: kuusi lintukotolaisparia tanssii kannon nenässsä tai karkeloi saavin pohjalla, koko perhe asuu tynnyrinpohjalla, kaksi lintukotolaista makaa tervatynnyrin kannella, lintukotolainen mahtuu takin taskuun tai seulan alle.

Kansan perimätieto on myös pyrkinyt selittämään lintukotolaisten pienuutta. Kuusjärveltä tullut muistiinpano kertoo: ”Lintukotolaiset ovat sen tähden pieniä, koska taivaan reuna ottaa selkään kiinni, eivätkä he mahdu kasvamaan.”

I LINTUKOTO JA LINTUKODON ASUKKAAT

Meres kaukahalla saari soma löytyy,
Lehtimetsäinen ja nurmellinen saari.
Jyrkät, kallioiset rannat vastarinta
Ompi iankaikkinen, kun myrskyessä
Laineet, aavan meren vallattomat lapset
Vahtokiharaiset, kärkelevät,
anastaakseen Lintukodon kauniin saaren.

Kansa kuolematon asuu täällä saarel,
Ijäisessä nuoruudessa onnen maassa,
Kerikansa pieni, viaton ja kaunis,
Kaunishan tää kansa, kaunis, kukostava.
Vaan ei, kuni mones tarinassa kuulet,
Synkeä ja kylmettynyt peikkolauma.

Aleksis Kiven Kirjallisessa Kuukausilehdessä v. 1866 julkaisemassa runossa Lintukoto herättää huomiota ’lintukodon’ nimi ja kuvaus pienen kauniin kerikansan — lintukotolaisten — elämäs-

Pullakahveet kolmel

Kaarina Pollari

Mun vanha äitein käve täsä joku aika takaperin tääl maailman matkain pääsä, etten san Jumalan seljän takan, misä mää ny asun. Yhrel ehtol mää rupesin sil lukemaan someron kiälist tekstii. Mut pian hän kyllästys ja sanos:

— ÄLÄ LUVE SIMMOTTOON, EI SOMEROLAISET ENNÄÄ PUHU TOMMOTTOON!

Ja niin mää vaikutusin.

Vissiinkin korkja sivistys on vuasein mittaan muuttanu somerolaisten kiälimurret, ja nyt toi erinommainen televisjo pillaa viäl lopunkin. Voi olla, et nuari polvi Somerolkin informoittee, intekroittee, tevalvoittee, reakoittee ja kommunikoittee, mut mää vaan viäläkin puhun tätä piänenä opittuu. — Meinasin et juttelen, kummottet syntymäpäivät mul oli, kun mää täytin peräten viis vuotta.

Mul pikkasel oli nähkästen kolme raarii ja uskollist tosi kamraatii, kaikki jo aikaihmisii: Ruakoska, Iita ja Jaatisen Alma. Ikäeron pualest siin taisi olla jottain huvittavvaakin, mut vaikka valkjaan olisin menny heitin pualestas, niin pal mää heitist tykkäsin. Kaikki hei kolme oli monel tappaa hyvvi. Ruakoska nyt ensistäkkun oli simmotten naapurin mammasti, et mei lapset oltais oltu siäl vaikka aamust ehtooseen. Iita pualestas holhos meittii Taka-Simolan omis nurkis joskus lujalkin, mut ain rakkaal kärel, niinkun Lutheeruksen huaneentaulun mallin jälkeen, ja Jaatisen Alma pistoovas monenlaisii hyvvi herkkui, jos sinne kyllään päästiin. — No, joku valsto sanos mul, ettei yksin pualin ystävyt piretä, jonsei kaksin käsin kannatetta. Ols tarvinnu pistoovata syntymäpäiväkousat. Mut kuis net saatais aika-seks?

Onneks äiti lupas leipoot pullaa, jos isä vaan suastuu puarist hiivaa hakemaan. Siin oli kyl iso rukkoileminen, mut lopultas isä lähti polkupyäräl osuskauppaan, ja mää näin, et sitä meinas nauruttaa. Tiätyst hänt huvitti, kun viiren vanha ”tärä” hommaa syntymäpäivii.

Äiti haki ruakapuarin laarist jauhoi, pisti valkjan uuniin, teki taikinan ja sanos:

— Mää leivonkin sit pullaa vaan juur kolmel.

Kattelin leivinpöyrän ylitten. Tapa oli et määkin sain äitin kans leipoot oman piänen liarukain. Nyt en raskinnu pyytää kipenääkän taikinaa. Ei sopinu haaskaat, kun ainei muutenkin oli vähän. Täytys olla nuuka, kun ei äiti ny leiponu muuta kun kolmel.

Seuraaval päiväl sit olikin sen mun syntymäpäiväin. Kohta aamul oli tärkjä tyä, kun tartti läheteet Ruakosel ja Iital tiatoo viämään, et tervetulo syntymäpäiväkousal. Iitan oven takan täytys kolistaat, kun sen avvain ei ollu juur koskaan suula. Mut asja oli helppo toimittaa, kun Iita asus yksinäs. (”Vaikka on tääl enkeli teitin kansas vaikkas tei sitä nää”, sanoin mää kerran Iital, kun se oli kipjä ollu.) Ruakosel pääsi sisäl helpostain, siäl ei ollu juur koskaan ovi lukus. Mut se oli hankalempaa, kun sattus olemaan pojakkin koton eikä vaan Ruakoska itte. Ei lopultas auttanu muu kun suaraan sannoot, ettei Akseli ja Arvo eikä Ville saa tulla, kun äiti ei ol leiponu nyt pullaa kun kolmel. Villen mää olisin miäliist käskeny, mut se kolme oli niin selvä räkninki, et ei parantunnu. — Jaatisel ei äiti päästäny muu yksin mettän läpitten, äiti soitti itte telefoonil. Vähän mää sitäkin pelkäsin, ettei sunkaan ny vaan Jaatinen itte ja täti lähre, kun ei äiti mittään varottannu, et Alma vaan saa tulla. Mut ei ne onneks tulleetkan.

Vieraat kokkoontus tuppaa. Ja mää sain lahjoi: Ruakoska anto ruskjan lyyspännän (erellis-päiväl kiärteli kulkukaupjas Jaatlan kyllää, ja sel oli samallaisii). Iita kaivo pitkän hammees loppumattomist liäpeist simmotten happaman-ryppysen omenan, ja ne oli tosi miäleisii lahjoi. Mut Alma oli viäl tulemata. Jo vilaatti tuttu harmaa hartjaliina aitalt päin, ja mää vastaan juaksemaan! Ruusupensaas kohral mää sit sain jottain niin rahas mittaamatoit, niin arvokast, et mää olsin viäläkin, vuaskymmenein jälkeen, valmis luavuttamaan pualet romppeistain, jos se löytyis: mää sain postikortin! Kortin päälä oli kuvattu ympyrkäiset lapsen posket, ja sen nenän päälä istus karpänen, ja sitä pikkast likkaa itketti, koska sen naama oli vääräs ja vesikarpat tippus silmist. Ja kuvan alla oli Alma kirjoittannu:

— ÄLÄ ITKE KAARINA VAAN AJA KÄRPÄNEN POIS NENÄLTÄSI!

Voiks mailmas olla ennää mittään hianompaa!

Mut äiti kaateli jo kahvee, ja sitä pullaa oli leikattu pöytään. Ja ajatella — net oli nyt MUUN VIARAITAIN! Ja sit hei rupes juamaan. Iitan juamises ei ollu mittään erikoisempaa, pullan palan se vaan pani niinkun tavallisestain esiliinas taskuun. Jaatisen Alma taas erusti vallan uutta aikakautta, ei juanu tassin kautta, muutakun ku-

Joulu kaikkialla

Ester Ahokainen

Joulun löytää metsästä, missä juhla-asuiset puut kuutamossa välkyttelevät timanttikorujaan ympärillä hiljaisuus — rauha.

Joulun löytää kukkamyymästä, missä kielot, hyasintit ja tulppaanit somissa tuohi- ja olkipesissään odottavat omistajaa. Ylinnä tilannekukka, värikäs joulutähti.

Joulun löytää keittiöstä, missä herkullisten tuoksujen tuntumassa pipartontut ja -possut leivinpellillä järjestäytyvät juhlaparaatiin luumutorttujen muotoutuessa nelisakaraiksiksi tähdiksi.

Joulun löytää koulun kuusijuhlusta, missä sadun taikasauva luo lumotun prinssin ja prinsessan, missä tontut ja enkelit käyvät käsikädessä, eikä riemulla ole rajaa.

Herkimmin joulu koskettaa sinua oman kotisi kuusen äärellä, missä kynttiläin valossa avaat Pyhän Kirjan ja luet, kauan sitten sanellun, kauneimman juhlarunon: ”Ja tapahtui niinä päivinä...”

Valokuvat kertovat

Somero-Seuran arkistoon sisältyy mm. toista tuhatta valokuvaa, jotka on arkistokartonkeihin kiinnittänyt ja konekirjoitustekstein varustanut

seuran sihteeri Helvi Nurmi. Kuvat esittelevät monipuolisesti vanhempaa ja uudempaa Someroa. Olisi suotavaa, että paikalliset liikelaitokset, seu-

Someron kirkko ja Kirkonpiirin kansakoulu. Kirkko valmistui v. 1859, koulurakennus v. 1882. Päättellen siitä, miten vähän istutukset kummankin rakennuksen ympärillä ovat edistyneet, on kuva otettu viimeistään v:n 1900 tienoilla. — Lähettäjä Agata Sainio.

Fredrik Järnströmin liiketalo, joka rakennettiin n. v. 1870. Vas. etualalla leivintupa, sauna ja saunakamari. Harmaan rakennuksen toinen pää keskentekoinen. Takana vas. navetan, oik. makasiinin pääty. Asuinrakennuksen takaa näkyy viljamakasiini, oikealla etualalla kauppa-apulaisten rakennus, sen takana varastorakennus ja taimpana Svenssonin savupiiput. Kuva otettu ehkä ennen 1910-lukua. Alkuperäisessä kuvassa hämmöittää vilja-aittojen välistä puhelinpylväs, joka lienee kuulunut Järnströmin yksityiseen Forsan-linjaan. — Lähettänyt Rosa Järnström.

Joensuun kylän maantie ei näytä houkuttelevalta. Vas. nykyisen linja-autoaseman paikka. Oik. hiljattain purettu kättilöiden asunto, sitten kunnanlääkärin, Lyyli Toivosen ja Kansallispankin talo. Tämän takana näkyy leipuri Lindqvistin vaalea rakennus. Viimeinen talo hevosella liikkujan taustalla oli kylän vanhimpia. Siinä piti kauppaliekkettä mm. Lauri Suutela ja hänen jälkeensä Felix Suoja, jonka aikana talo paloi heinäkuussa 1930. Kuva on otettu todennäköisesti 1928, sillä Lyyli Toivosen kirjakaupparakennus, joka valmistui n. 1928, on jo kuvassa, mutta Verner Peltonmäen liiketaloa ei vielä alettu rakentaa. Huomaa melko lukuisat puhelinjohdot. — Lähettäjä Brita Pohjanheimo.

Sanat ja sävelet

Kirsti Suutela

Someron historia -teos mainitsee pitäjässämme jo ainakin vuonna 1886 olleen lauluseura, jossa oli 'jotenkin lukuisasti jäseniä'. Turun Lehti arvosteli kuoron esitystä: "Laulun sävelet tuntuvat sopivasti menestyvän." Eräät pitäjäläiset olivat koonneet varoja arpajaisten ja iltamien avulla perustaakseen torvisoittokunnan, mutta tämä haave toteutui vasta Someron Nuorisoseuran alettua toimintansa v. 1891. Nuorisoseuran saatua 1907 oman talon perustettiin myös nelimiehinen orkesteri.

Vuosisadan vaihteen iltamissa tanssittiin napakoiden polkkien ja jenkköjen sekä kauniiden valssien tahdissa; kappaleet olivat usein soittajien omia sävellyksiä tai sitten klanetistit, viulistit ja hanuristit olivat muokanneet kuulemiaan melodioita oman makunsa ja soittotaitonsa mukaan. Somerniemellä kanttorina toiminut Siikarla lienee tuonut paljon varsinaissuomalaisia vaikutteita somerolaiseen kansanmusiikkiin. Muistitietoutena säilynyt aineisto olisi saattanut unohtua ja jäädä nuotintamatta, elleivät kuusi vuotta sitten perustetun Someron Pelimannit -yhtyeen jäsenet olisi alkaneet koota ja äänittää tätä somerolaista kansanperinnettä. Väärän Matin, Jalavan ja Sjöbladén Kustaan jenkat, Kylämäen Nikun ja Säräpiston polkat ja Metsolan valssi ovat Someron Pelimannien esittäminä tuoneet varmaan 'vanhan hyvän ajan' iltamamuistot monen kuulijan mieleen.

Laulutaitoisten somerolaisten ei ole vaikea löytää itselleen seuraa: toimiihan pitäjässämme kolme kuoroa aktiivisesti. Kuorojen omat kevätkon-

sertit ovat saaneet hyvän yleisömenestyksen, mikä osoittaa kuulijoiden arvostavan johtajien ja laulajien talven yhteistyön ja ponnistuksen tuloksia. Viimekeväisten esiintymisten perusteella voi havaita kuorojen löytäneen oman tyyliinsä ja parhaiten soveltuvat ohjelmistot, joskin äänenmuodostukseen ja tulkinnallisiin seikkoihin olisi kiinnitettävä entistä enemmän huomiota.

Torvisoittokunta ja orkesteri ovat jo monta vuotta toimineet Kansalaisopiston opintopiireinä, esiintyneet opiston järjestämissä tilaisuuksissa ja piristäneet soitollaan monia juhlia Somerolla. Orkesterin toimintaa ja kehitystä on kuitenkin haitannut soittajien muuttaminen pois paikkakunnalta kouluajan jälkeen, sillä uusia orkesterilaisia on koulutettu vain yhteiskoulussa. Jos keskustan kansa- ja kansalaiskouluille perustettaisiin musiikinopettajan virka ja annettaisiin edes josakin kerhossa orkesterisoiton opetusta, saataisiin varmasti uusia innostuneita musiikinharastajia ja turvattaisiin Someron orkesteritoiminnan jatkuvuus.

Pari vuotta sitten perustettu Someron Musiikinystävät ry. on musiikista kiinnostuneiden ja sitä harrastavien somerolaisten perustama yhdistys, jonka toiminnasta on jo näkyviä tuloksia: kaksi vuotta sitten yhdistys sai Forssan Musiikkiopistosta 'lainaksi' pianon- ja haitarinsoitonopettajat ja hankki pianon opetustiloihin. Toivottavasti yhdistys saa Somerolle jonkin lähikaupungin musiikkiopiston sivutoimintapisteen, jotta kaikki halukkaat voisivat kotikunnassaan oppia soittamaan sitä instrumenttia, joka kiinnostaa eniten.

Meidän maisemamme

Kyösti Valanne

Kuluvana vuonna on luonnonsuojelu koskettanut meitä monin tavoin. Olemme saaneet paljon tietoa luonnosta ja ympäristön tuhoutumisen uhkasta. Luonnonsuojelu on maailmanlaajuinen asia. Tähän on helppo vedota ja väittää, että täällä Somerolla emme voi näin ollen asian hyväksi tehdä mitään. On totta, ettemme voi suuriin luonnon saastumisongelmiin suoranaisesti vaikuttaa, mutta kylläkin oman pitäjämme suojeluun ratkaisevasti.

Tämän hetken keskustelussa pääpaino on pantu luonnon puhtauden ja elinkelpoisuuden säilyttämiseen. Tämä on luonnollisesti keskeinen kysymys. Kuitenkaan alueen viihtyisyyteen ei vaikuta yksinomaan sen puhtaus. Maisema kokonaisuudessaan on tässä ratkaisevaa — niin luonnonmaisema kuin kulttuurimaisemakin. Maisema ei ole vain se, minkä näemme ympärillämme, vaan se on paikka, jossa elämme, asumme, teemme työmme, vietämme vapaa-aikamme.

Kullakin seudulla on oma maisemansa, joka koostuu monista eri tekijöistä. Somerolaisten maisemaa hallitsee pelto. Maisema ei täällä juuri vaihtelee, joten maiseman elävöittäjät ovat arvokkaita. Viljelysmaisemaan kuuluu meillä pellon ja metsän rajavyöhyke. Se voi olla jyrkäksi perattu tai vähittäinen, maisemaa elävöittävän ja pehmentävän pensaston muodostama, jolloin se tarjoaa myös suojan rikkaalle eläimistöille. Suot ovat häviämässä kuivatuksen tieltä. Ne muodostavat kuitenkin luonnontilaisina etelän viimeiset varsinaiset erämaat, tukikohdan suon eliöstölle, rikkaan kohteen retkeilijälle, antoisan marjamaan. Maanviljelys muuttuu ja sen mukana pyrkii katoamaan vanhan maatalouselinkeinon luoma kulttuurimaisema. Paljon voitaisiin varmasti säästääkin tehokkuudesta ja taloudellisuudesta tinkimättä luonnon moninaisuuden hyväksi. Vanha kylämaisema taloineen, pihoineen ja teineen

on aikojen kuluessa syntynyt kokonaisuus. Yksikin ympäristönsä sopeutumaton rakennus saatataa muuttaa koko näkymän toiseksi.

Ympäristöämme voidaan suojella ja hoitaa joko lain pakottamana tai vapaaehtoisuuden pohjalta. Lain suojalla rauhoitettuja kohteita pitäjässämme on verraten niukasti, lähinnä yksittäisiä puita ja lisäksi pari pienehköä aluetta. Nykyinen lainsäädäntö ei annakaan suuria mahdollisuuksia maisemakokonaisuuksien suojeluun; tarvitaan siis paljon valistunutta vapaaehtoisuutta.

Maisema muuttuu ja muutoksissa katoaa aina jotain. Voi kadota rumaakin, mutta valitettavasti useammin kaunista ja säilytettävää. Somerolla vettä ja rantoja on vähän. Niinpä näiden tulisi olla erityisen suojelun kohteena. Rantamaisemaa muuttavat voimakkaimmin huvila-asutus ja soranotto. Yksi arvokas alue on jo menetetty: Rautelassa sorakuopat on sivallettu vesirajaan saakka. Vanhainkodin tienoilta kirkolle avautuvaa näkymää pidetään eräänä Someron kauneimmista. Sorakuopan reuna lähestyy uhkaavasti rantaa — menetämmekö tämänkin maiseman? Soraa tarvitaan, koska sillä on taloudellista arvoa, mutta eikö myös maisemalla ole arvoa, pysyvämpää, syvällisempää, meille kaikille yhteistä?

Vanhoja, esivanhempiemme valmistamia esineitä olemme arvostaneet. Sitä elinympäristöä, maisemaa, jossa he elivät ja jonka he osin loivat, on vielä tallella. Osaammeko arvostaa sitä tai osaammeko arvostaa monin verroin vanhempia luonnon itsensä aikaansaannoksia? Maisema voidaan tuhota tai pilata varsin lyhyessä ajassa, mutta sen korjaus vaatii paljon aikaa tai siihen ei ole enää ollenkaan mahdollisuuksia. Nykyisin maiseman säilyttäminen ja hoito on suurelta osalta yksityisten ja yhteisöjen vapaaehtoista työtä. Tulevat polvet osaavat antaa arvoa tälle toiminnalle.

★ ★ ★

rat, yhdistykset ja muut yhteisöt käyttäisivät tähänastista runsaammin arkistoa hyväkseen mm. merkkivuosihistoriikkeja julkaistessaan.

Oheen on valittu kolme näytettä siitä Somero-Seuran kokoelmasta, joka kertyi v. 1956 järjes-

tetystä vanhojen kuvien kilpailusta. Kaikki kolme kuvaa on otettu Someron keskustasta. Syyskuussa 1970 kuvasi valokuvaaja Otto Aukio samat kohteet uudelleen. Lukija voi itse vertailla, paljonko näkymät ovat muuttuneet. T. H.

Kumpikin rakennus on ehtinyt suurimmaksi osaksi peittyä ympäröivään kasvillisuuteen.

Ent. Järnströmin liiketalo, jossa nykyään on Niilo Kemppaisen omistama matkustajakoti Länsi-Häme, on kokonaan peittynyt rehevän puuston taakse. Uusi siltä on ilmestynyt maisemaan v. 1957. Sillan takana näkyvän taitekatoksen talon rakennutti 1920-luvulla henkilökuntaansa varten Suomen Maanviljelijäin Kauppa, joka osti liiketalon 1918 Aug. Maleniukselta (joka oli ostanut sen Järnströmiltä). SMK:n jälkeen ovat taitekaton alla asuneet mm. sähkötekniikko Yrjö Hurmerinnan ja rouva Tuovi Kulkin perhe. Kuvan oik. laidan vaalea tornirakennus kuuluu Someron VPK:lle. Takaa pilkottaa Svenssonin päärakennus.

Kuvan vas. reunassa näkyvä pääty kuuluu Someron Linja Oy:n rakennukseen, joka valmistui 1956. Lipputangon takana Peltomäen liiketalo. Verner Peltomäki sai valmiiksi rakennuksen ensimmäisen vaiheen ja avasi siinä kenkäkaupan v. 1929 (vrt. vanhempaan kuvaan). Oikealla näkyy viimeisenä v. 1936 valmistunut entinen Someron sahan konttorirakennus ja sen tällä puolen Marttojen talo, jossa sijaitsee A. Virtasen omistama Someron Radio. Kirjakaupan tällä puolen taas näkyy T:mi Kuisman päätyä. Tämä on entinen Nordlundin talo, joka vanhemmassa kuvassa on jäänyt puiden varjoon. Tie sai asfaltin ja jalakäytävät 1961.

Someron torpparit

Eero Paappa

Runsas kaksi vuotta sitten tuli kuluneeksi 50 vuotta erään tärkeän ja Someronkin oloihin syvällisesti vaikuttaneen lain säätämisestä. Tarkoit-
tan lokakuun 15. päivänä 1918 hyväksyttyä lakia vuokra-alueiden lunastamisesta eli ns. torppari-
lakia, millä nimellä se paremmin tunnetaan.

Jonkinlaisen käsityksen lain merkityksestä saa, kun muistaa, että sen piiriin kuuluvia erilaisia vuokra-alueita, torppia ja mäkitupa-alueita oli tuolloin pitäjässämme noin 650. Jos oletamme, että nämä kaikki lunastettiin ja että jokaisella asui keskimäärin neljän hengen perhe, voimme laskea, että laki tuli koskemaan joka neljännen somerolaisen elämää. Torppareita oli edellämait-
nitusta määrästä kolmannes, mutta he muodosti-
vat kuitenkin vuokraajaväestön tärkeimmän ryh-
män, joten voimme keskittyä tarkastelemaan vain heidän olojaan.

Sata vuotta sitten oli pitäjässämme torppia vielä 370, mutta tämän jälkeen luku alkoi sel-
västi laskea. Tämän vuosisadan alussa oli torppia 350, mutta kymmentä vuotta myöhemmin ainoas-
taan 270. Tämänkin jälkeen lukumäärä näyttää edelleen laskeneen, niin että v. 1918, itsenäiseksi lunastamisen juuri alkaessa, torppia lienee ollut vain runsas parisataa.

Samanaikaisesti kun torppien määrä pieneni, itsenäisten talojen luku kasvoi. Tämä johtui siitä, että osa torppareista lunasti jo ennen lunastus-
lakia tilansa omakseen, mutta ennen kaikkea ti-
lojen lukumäärän kasvu johtui siitä, että taloja ruvettiin yhä yleisemmin jakamaan. Vuosisadan alussa toteutettu Härkälän kartanon palstoitus lisäsi sekin itsenäisten tilojen määrää usealla kymmenellä.

Ennen kuin menemme ajassa torpparien itse-
näistymiseen, lienee vielä syytä tuoda esille jokin lisäpiirre Someron torpparioloista. Maantieteelli-
sesti torpat olivat jakaantuneet tasaisesti eri puo-
lille pitäjää. Vähintään 10 torppaa oli ainakin seuraavissa kylissä: Hirsjärvellä, Ihamäessä, Kerkolassa, Lahden kylässä, Ollilassa, Lautelassa, Terttilässä, Pitkäjärvellä ja Vilukselassa. Jos jaamme pitäjän kahtia ja pidämme rajana läpi kulkevaa jokireittiä, niin voi todeta, että Pohjois-Somerolla oli hiukan enemmän torppia kuin Etelä-Somerolla.

Torppien keskimääräinen koko oli varsin huo-
mattava. Sellaisia torppia, joissa oli viljeltyä

maata vähintään 10 hehtaaria oli 40 % kaikista torpista. Paitsi Somerolla Lounais-Hämeessä yleensäkin torpat olivat suuria. Kun koko maassa torppien keskikoko oli noin 5 hehtaaria viljeltyä maata, peltoa ja niittyä, niin Somerolla vastaava luku oli 10 hehtaarin paikkeilla. Suurimmat torpat olivat yleensä kartanoiden ja virkatalojen mailla, pienimmät enimmäkseen talollistorppia.

Itsenäisten talojen ja torppien lukumäärien suhde oli Somerolla sellainen, että torppia oli v. 1918 paikkeilla runsas kolmannes talojen mää-
rystä. Tämä on myös aika lähellä koko maan kes-
kiarvoa. Sen sijaan, jos otamme vertailukohteeksi muut Lounais-Hämeen kunnat, voimme havaita, että näissä torppia oli huomattavasti enemmän kuin taloja. Esimerkiksi Somerniemellä oli torppia kaksi kertaa enemmän kuin taloja puhumatta-
kaan Jokioisista, jossa koko pitäjässä oli satoja torppia, mutta vain muutama harva itsenäinen talo. Somerolla ei torpparilaitos siis ollut saavut-
tanut yhtä suurta laajuutta kuin yleensä Etelä-Hämeessä. Toisaalta on otettava huomioon, että Somerolla torppien häviäminen oli alkanut aikai-
semmin kuin monessa muussa pitäjässä. Vielä tämän vuosisadan alussa torppia oli selvästi enemmän kuin taloja.

Eri tahoilla päädyttiin vähitellen siihen käsi-
tykseen, että maanvuokraajille oli annettava mah-
dollisuus lunastaa viljelemänsä alueet itsenäi-
siksi. Myös maanomistajat hyväksyivät lopulta tällaisen ratkaisun, joskin he luonnollisesti koet-
tivat saada luovutusehdot itselleen mahdollisim-
man edullisiksi. Useita vuosia kestäneen lainsää-
däntötyön tuloksena eduskunta vihdoin lokakuus-
sa 1918 saattoi hyväksyä lain vuokra-alueiden lunastamisesta.

Tärkeä tehtävä torppien itsenäistymisessä oli kunnissa toimivilla vuokralautakunnilla. Elleivät asianosaiset päässeet keskinäiseen sopimukseen, määräsi lautakunta lunastusehdot lain mukaan. Lunastushinnan perustaksi otettiin sotaa edeltä-
nyt maan hinta, joten sodan aiheuttama inflaatio koitui vuokramiesten hyväksi. Kun lunastus-
hinnasta vielä vähennettiin torppien tekemät pa-
rannukset, jäi lunastushinta varsin kohtuullisek-
si. Tarvittaessa valtio antoi luottoa lunastushin-
nan maksamiseen.

Somerolla tehtiin paljon vapaaehtoisia kauppo-
ja ilman vuokralautakunnan asioihin puuttumis-

semmallä näkyy Järvensaari ja oikealla Niekaksi kutsuttu niemi, johon kuvaajan ajomies on ajanut hevosensa poseeraamaan. Alkuperäinen valokuva on Varsinaissuomalaisen Osakunnan kuva-arkis-
tossa Kansallismuseossa.

Kuvan 2 on ottanut kuusjokelainen kansakou-
lunopettaja Simo Pennanen Kerkolanjärven Ker-
kolan puoleisessa päässä suvella 1922. Siinä ovat istumassa vasemmalta lukien opettaja Vendla Hopea, poikanen Aimo Oja, tyttönen Irja Oja, kotiapulainen Iida Laakso, opettaja Kaarlo Kaner-
va, maisteri Hilja Oja, tyttönen Tuulikki Oja ja kirkkoherra Antti F. Oja sekä seisomassa niin ikään vasemmalta lukien lyseolainen Aulis Oja, kansakoululainen Aatos Oja ja poikanen Antti Oja. Olemme tavanomaisella suviretkellä, joka yleensäkin suunnattiin Kerkolan rannalle, koska se oli, jos mahdollista, vieläkin kiehtovampi kuin kuvassa taustalla näkyvä Kuusjoenperän ranta.

Kuva 3 esittää Kuusjoen suojeluskunnan poika-
osastoa retkellä jälleen Kerkolanjärven Kerkolan puoleisessa päässä elokuussa 1932. Poikien ni-
miä ei ole tullut pannuksi paperille, mutta jos tä-
mä Someron Joulukokous sattuu heidän käsiinsä, tunte-
nevat kyllä toisensa. Vaikka olenkin itse ottanut kuvan, mielestäni järven mennyt idylli tulee siinä melko hyvin esille.

Kuva 4 vihdoin on viimeinen Kerkolanjärvestä ottamani valokuva heinäkuulta 1935, ensimmäi-
seltä suvelta, jolloin vanhempani eivät enää asu-
neet Kuusjoella. Kauniina, mutta jotenkin kaihoi-
sana levittäytyy siinä näkyviin järven Kerkolan puoleinen pohjukka.

Olen vuoden 1935 jälkeenkin muutaman kerran käväissyt Kerkolanjärvellä, mutta enää ei ole tehnyt mieli siitä kuvia näppäillä. Lapsuuden ja nuoruuden aikaista haavekuvaa ei enää ole ole-
massa.

Kuva 3.

Kuva 4.

Vanhoja kuvia Kerkolanjärveltä

Aulis Oja

Olen Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen Vuosikirjassa 1960 parhaani mukaan yrittänyt mainostaa Someron Kerkolanjärven iha-
nu .ta siitä huolimatta, ettei siinä isoja mainos-
tamisia ole sen jälkeen kun järvi viimeisten sotien
mentyä on toisaalta sosialisoitu sallimalla Suo-
men luonnonsuojelun vihollisen n:o 1 eli TVH:n
tärvellä sen ainutlaatuisia harjuja, toisaalta aso-
sialisoitu rakentamalla järven rannat täyteen ke-
sämökkejä. Siinä vakaassa uskossa, että vanhan
polven somerolaiset edelleenkin haluavat muis-

tella Kerkolanjärveä erämaan idyllinä, julkaisen
tässä heidän muistojensa piristeeksi neljä valo-
kuvaa entisiltä ajoilta. Vanhin kuva on julkaistu
edellä mainitussa kirjoituksessani, muut ovat en-
nestään julkaisemattomia.

Kuva 1 on tuo vanhin Kerkolanjärvestä otettu
valokuva. Sen on tietämäni mukaan ottanut Var-
sinaissuomalaisen Osakunnan kotiseutuvaliokun-
nan jäsen V. J. Kallio suvella 1907. Kuvauspaikka
on Kuusjoenperän puoleisella rannalla, taustana
on Kerkolan puoleinen ranta. Äärimmäisenä va-

Kuva 1

Kuva 2 14

ta. Torppien vaurautta täällä kuvaa se, että
valtion välitykseen ei turvauduttu läheskään kai-
kissa tapauksissa, vaan torppari maksoi lunas-
tushinnan omista varoistaan tavallisesti 10 vuo-
den maksuajalla. Muutamissa paikoissa makset-
tiin heti kolmannes, jopa puolet lunastushinnasta.
Lunastaminen edistyi siten, että vuoden 1924 lop-
puun mennessä oli Somerolla erotettu itsenäi-
seksi 160 torppaa eli suurin osa. Seuraavina vuo-
sina erottamiset vielä jatkuivat, joten talvisotaan
mennessä jokseenkin kaikki olivat joko lunasta-
neet torppansa tai eri syistä luopuneet lunastus-
oikeudestaan.

Torpparilaitoksen vaiheet ja kehitys tunnetaan
koko maasta varsin hyvin, mutta itsenäistymis-

vaihe ja sen jälkeinen kehitys on jokseenkin tut-
kimatonta aluetta. Nyt kuitenkin on alettu koota
muistitietoa torppien itsenäistymisestä ja sen jäl-
keisestä kehityksestä talvisotaan asti. Tämä tut-
kimus, johon omakin tutkimukseni osaltaan liit-
tyy, tulee aikanaan antamaan huomattavaa lisä-
valaistusta kysymykseen, miten itsenäistyminen
sujui eri puolilla maata ja miten torppien talou-
dellinen kehitys jatkui tämän jälkeen. Omankin
tutkimukseni ollessa vielä kesken en tässä vai-
heessa voi antaa tämän yksityiskohtaisempia tie-
toja kehityksestä Someron kohdalla. Koska tor-
pat olivat niin kovin erilaisia, ei yleistäminen
muutaman yksityistapauksen avulla antaisi kui-
tenkaan oikeata kuvaa koko pitäjän oloista.

Täyttynyt toive

Impi Leppälä

Tämä tositarina vie meidät kauas taaksepäin,
aina vuosiin 1918—1922, jolloin ei vielä ollut
oppivelvollisuuspakkoa.

Ruusa Hakala toimi opettajana Ollilan kansa-
koulussa. Hän opetti joulujuhlaan paljon lauluja
ja leikkejä, joista kaikki pitivät.

Eräs tyttö pääsi äitinsä mukana koulun joulu-
juhlaan, ja siitä se alkoi mieliteko kouluun —
menen vaikka salaa! päätti tyttö.

Kotiin palattuaan tyttö kertoi toisille lapsille,
kuinka ne kaikki oppilaat lauloivat; innoissaan
tyttö aloitti juhlassa kuulemansa virren, johon
toisetkin sisarukset yhtyivät:

Enkeli taivaan lausui näin:
Miks hämmästyitte säikähtäin
Mä suuren ilon ilmoitan
Maan kansoille nyt tulevan.

Isä ja äiti pyyhkäisivät salaa kyynelhelmen
silmäkulmastaan kuunnellessaan lastensa laulua.
Laulu loppui — loppui myös harras tunnelma,
kun tyttö tomerasti laukaisi lapsen kielellä:

"Äiti, sik kun mää kasvan viäl vähä isommaks,
niin must tullee koululaine ja pääsen joululeik-
kiin laulamaan."

Vanhemmat vilkaisivat toisiaan, mutta eivät
virkkaneet mitään.

Kului pari vuotta. On koulun alkamisaika. Van-
hemmat eivät olleet suostuneet tytön kouluun-
pääsypyyntöihin: ei ollut koulupakkoa niin kuin
nyt.

Koulun alkamispäivän aamuna isä ja äiti läh-
tivät taloon päivätöihin, niin kuin monena muu-

na aamuna. Äiti antoi lähtiessään neuvoja: isom-
pien lasten piti hoivata pienempiä, tytön työnä
oli vauvan heijaaminen.

Ei tainnut tyttöressu sinä aamuna ohjeita kuun-
nella, ajatteli vain kouluun menoa — vaikka kar-
kaan sinne!

Hän peseytyi nopeasti kampasi ja palmikoi
vaalean tukkansa. Palmikot hän sitoi lapsenrie-
vusta repäistyllä nauhalla. Äidin ompelema kre-
tonkikolttu yllä, helmat hulmuten, paljain jaloin,
asteli tyttö kouluun.

Sisäänpääsy kouluun sujui mutkattomasti;
opettaja tunsu paikkakunnan lapset eikä siinä
kummempia selityksiä tarvittu.

Koulupäivän päätyttyä tyttö pelkäsi palata ko-
tiin. Hän muisti kuitenkin matkan varrella asu-
van kummitätinsä, meni ja pyysi tättä kanssaan
kotiin puolustajaksi selkäsaunalta säästyäkseen.
Kummitäti oli hyvä ihminen ja meni tytön mu-
kana.

Kun vanhemmat palasivat työstä kotiin, alkoi
pitkä vuoropuhelu tädin ja vanhempien välillä.
Ei siinä mitään rumia sanoja käytetty — ei ai-
nakaan ääneen. "Koivuniemen herra" mainittiin:
tyttö kyllä tiesi mitä se tarkoitti.

Kummitäti puolusti tyttöä sanoen: "Antaa li-
kan käyrä kouluu." Vihdoin vanhemmat heltyi-
vät.

Syyslukukausi kului pian. Leikit ja laulut oli-
vat tytön lempiaineita. Ihaninta oli se, kun pääsi
mukaan koulun joulujuhlaan neljänä kansakou-
luvuotena.

Joulumuistoja

Ulrika Söderström

Laapsek kun olivat sillon sit simmottii piänil ja ... kaikkii nin ... sitä jouluu varrottiiv vaav, vaikkei se sen kummallisempi ollu eikä sen ... rikkaampi eikä muuta ... Kyl ain sentää vähäj jottain tehtiin sitte. Ei siihen aikaal leivottu iitte mitään tommosii ... piirakoi eikä mittääj joululeivoksii. Niit ostettiin vaan ... niist ... leipureist vähä ... nisuleipää ja ittet tehtiin not ... ruisleivät ja ... setsuurit ja ... simmosek kun sanottiin nisukakuks, mutt ettei se ollu mittään sem ... parempaa muuta ku ... muuta kun tommost tavalist ko(t)ileipää vaan. Mun aikana in sentään oli jo simmost ettei see niin kovin ... köyhää sit ennää ollu; siihen aikaan sit jo saatiin noit ... niit sanottiin kaupunkijauhoiks.

Oli siin sit jottail laatikoi. Tehtiin perunaa ja lanttulaatikkoo ja. Ja jos oli sit jottain, nin tehtiin maksalaatikkokij ja. Simmos(t) joulupuuroo ain sitä keitettiin sit vaikkei se niin ... herkullistakan ollu, mut se oli vaan sit sen ... sen alkast herkkuu, kun sitä taas sit saati(i). Tavalisest (puuro tehtiin) vaan noist ohraryynejä ja sit ... joskus sentään oli simm(o)tti riisrynei ja mitä niit oli ... Eikä sitä nii herkutellukkan siihen aikaan muuta, et sitä ihaa sit ain ... joka joulu sentään oli sit ja ... Sit tapettiin toi ... porsas sit aina sentään oli joka ... tuas.

Eem mää muista ollenkaam meilä joulukuusta ollee(n) ... Niin kauvan kum mää koton olin, nin ei ollu. Tehti himmelei vaaj ja. Simmosii kun tonnen kattoon tällättiin oljest tehtiin niit ... Sit tuatiin olkii sit simmonen joulupahna ain sisäl ... Jouluaatton isä sen ain kanto sit ja ... Lapset menivät sinne maatakkii sit vaaj joulu ... pahnaa ja. Kylmii ne oli sentään net oljet, mut ... mitäs (h)ei lapset siit hualinuk, kum pääsivät vaan sinne. Oikeem paleltus siäl joskus, mut ei sitä tuntenuk, kun oli niin ... mukavaa muuten se olevannaas ... Ja siin se jouluyö nukuttii ja munta muutakin yätä sit niin kauvan kun nepirettiin sit sisäl ... Välliim pirettiil lopjaiseen astikkakin ... sitä pahnaa ja. Siäl joulumpyhät si(t) kiirittiij ja ... keinuuttiij ja oltiin siäl vaa ... pahnas. Simmost hyppelämist ja simmosk ... keinuumist siäl pahnas sit oli ja ... mitä sokkosii pirettiij ja ... simmosii. Ei mittääl lapsil mittään ... sen ... paremmin si ... ollu. Jos jottain uutta sit saatiin, niin se oli sit niin kovin ... ter-

vetullut et oikeej juur si(t). Ääi pukeist mittään puhettakkan ollu siihen aikaan kum määki(n) oli simmone.

Mentiin aikasiin nukkumaa(n) ... simmosil aamuil sik, kun aiottiin kirkkoonkim mennä. Mut ei ... mitäs sitä kirkkoonkan niin usseim mentiin, kun ... pitkä matka oli, eikä mittään ... kulku-neuvoo ollu si(t) muuta, kun tällättii jalkaa toisen ettee. Pappa kävi ain siäl ... Somerniämen kirkos, kun se oli simmone hänen ... syntymäpitäjäs kirkko. Muistan yhren kerran ja ... se oli-kin ensimmäinen kerta, kum mää olin ... pappan kans kirkos Somerniämen kirkos ... jouluaamuna ... Se om mennykki niim mum miälesäin et se ... viäl on oikeem miäles se ... meno ... Muttem mää oikeen sitä ... kirkonoloo enkä sitä oikeen niim muista ... mut ... yhres paikkaa mää muistan sem menon niin, kun ... se (isä) puhu yhres paikas siin ... Kyl mää sem muistan nytenkin se(m) paikam, mu(t) ... se on tullu niil lakjaks ny et, mut se oli simmonen, kum mää oikeem muistan, kum mää kato in noi ... ylöskäsin ... taivast niin ... ei muuta näkynyk kun taivas ... kirkas ... tähtitaivas ... Ei sillon ollu ... kuuv-valokan sunkaan, kun see ... niin näytti ... mustalt se ... Pappa sano, et sik ku hän ... tuli siäl-tä ... siältä kirkom pualest meni ... (kerran) Palikaisiin ... tyähöön ... tuli viis sutta peräsiin siält ja menivät yli ... tiän sit etelääm päi ... Hän vähä pelkäs, mut ei hän ... ei hän sentään sit ... vaan oli niin hiljaksii ... Sit se jottain sano siit, ettei sunkaan tuulikam mennys sit sinne ... kun ei ne yhtää hänt (s)it olleet ... näkevännääs eikä mittään. Eikä hänel mittääm muuta sit olluk ku ... kirves hänel oli kainalos. Siihen (hän) sit ... ajatteli turvannees sit, jos niin et ne o(o)s ruvenneep päälä tulema(a).

Irmeli Saarinen on nauhoittanut ja Someron Joulua varten kopioinut nämä Ulrika Söderströmin muistot.

Merkkien selityksiä:

Väli merkkejä on käytetty tavalliseen tapaan.

... on osoittamassa pitempää taukoa tai että osa puhe-
jan sanoista on jätetty pois epäselvyyden tai asiaan-
kuulumattomuuden takia.

Sulkuja on käytetty epävarmasti kuultujen ääntel-
den ympärillä sekä kopioitsijan tekemien selventävien
lisäysten ympärillä.

Aika ei tarvitse tietä

Riitta Kleme

... aika ei tarvitse tietä
kauas pienenä kivenä
sekoittuen soraan mustana
pimeässä peläten itseään
huomaa olevansa vanki.

Punainen kiekko ympyrässä
ympyrää viivoissa
— ole tyytyväinen siihen
löydät kukan ja lumen
kuu sanoo sinulle: mistä
noudat tyyneyden.

Mene rakkaimpasi luo
ja sytytä kynttilä.
Löydät tunteen, joka oli
vieras hänen elässään:
läheisyys.
Mennyt on nykyhetkeä
luoden pohjan tähän
tiedostamattomana se seuraa
tulevaisuuteen
ei koskaan saa pyrkiä unohtamaan
surua.

Muistot leijuvat pois
pilvien reunalla — haluamatta
SINISEN HIEKAN KESKELLÄ
MERIHEVOSET
MATKIVAT TUONELAN JOUTSENEEN
LENTOA PUDOTEN
PUNALEVIEN JOUKKON
OMAA TÄSOTTOMUUTEENSA
EIKÄ NIILLÄ OLE SIELUA

he olivat jonkin aikaa jonkun vanhemman lukkarin oppipoikina. Maaseurakunnissa lukkari joutui veisuun lisäksi hoitamaan kirkon kellojensoiton (tästä nimitys lukkari, vrt. ruots. klockare), hän oli myös lastenopettaja, välskäri sekä kirkkorakennuksen ja hautausmaan hoitaja. Lukkarin aika ja musiikillinen sivistys eivät siis riittäneet seurakunnan laulutaidon kohentamiseen, joten parannusta kaivattiin täälläkin. Tästä varmaan johtui, että virsikantele kotiutui Suomeen sangen nopeasti. Lainautumisen nopeutta kuvastaa mm. se, että jo v. 1837 — siis kahdeksan vuotta uuden soittimen keksimisen jälkeen — meillä ilmestyi peräti kaksi nuottijulkaisua virsikanteletta varten. Nämä olivat ”Wirsi Kantele tahi Suomalaisiin Wirsiin Nuotit, Numeroilla merkityt Bror Nils Hagelinilta” ja ”Suomalainen Messu, jonka nuotille asettanut ja Wirsi Kanteleen tawoin numeroihin pannut Fr. Aug. Ehrström.” Samantapaisia julkaisuja painettiin myös 1850- ja 1860-luvulla, mutta niiden pitkien nimien mainitseminen ei ole tässä tarpeen. Teol. tohtori Wiljo-Kustaa Kuuliala, jonka julkaisemiin historiatietoihin tässä pääasiallisesti joudun turvautumaan, tekee mielestäni aivan oikean päätelmän kirjoittaessaan: ”Virsikanteleen levinneisyyttä todistaa tavallaan jo se tosiasia, että kannatti julkaista näin monta nuottikirjaa aikana, jona suomalaista kirjallisuutta painettiin verrat-
tain vähän.”

Kuuliala on tarkastellut myös virsikanteleesta kerättyä muistitietoa, joka osoittaa, että sitä käytettiin viime vuosisadan lopulla ainakin sadassa maalaispitäjässä niin Itä- kuin Länsi-Suomessa sekä kotoisten veisuuhekien että muidenkin har-
taustilaisuuksien säestykseen. Osa muistitiedoista kertoo virsikanteleen käytöstä kouluopetuksessa. Hämeenlinnassa toimi v:sta 1890 J. H. Tuhkasen yksityinen kiertokoulunopettajaseminaari ja Helsingissä v:sta 1896 Kaarle Werkon pikku- ja kiertokoulunopettajaseminaari, joissa molemmissa opastettiin tulevia opettajia myös virsikanteleen käyttöön, ja he puolestaan tutustuttivat siihen oppilaansa. Mainittakoon, että Hilma Sirola oli käynyt Werkon seminaarin. Kuulialan Somerolta saama muistitieto koskee vain kouluopetusta: ”Wirsikanteletta käyttivät koulumestarit laulu-

opetuksessa kylä- ja kiertokouluissa. Kansa sanoi sitä fioliksi.”

Kuten edellä kerrottiin, Somerolla ei ainakaan Hilma Sirola päästänyt oppilaitaan soittamaan virsikanteletta. Eräillä seuduilla on ollut toisin. Niinpä opettaja Matti Immonen kertoi kotipitäjästään Kurkijoelta, että siellä tämän vuosisadan alussa aina 1920-luvulle asti kiertokouluissa oppilaat opetettiin soittamaan virsikanteletta ja rippikoulussa vielä jatkettiin opetusta. Ripille pääsyn ehtona oli, että selviytyi soittokokeesta. Opettaja Immonen sanoi menneensä vielä kansakoulun jälkeen kiertokouluun, jotta selviytyisi varmemmin rippikoulun virsikanteletutkinnosta. Seurauksena näin tarmokkaasta koulutuksesta oli, että miltei kaikki kurkijokelaiskodit omistivat virsikanteleen, harrastivat sen säestyksellä virrenveisuuta ja että Kurkijoki tämän harrastuksen ansiosta kohosi silloisen Savonlinnan hiippakunnan ensimmäiseksi kirkkolaulupitäjäksi. Moisen kehityksen sai aikaan pääasiallisesti kaksi tarmokasta musiikin-harrastajaa: rovasti Gustav Arokallio ja kanttori Siilas Palmu. Kuuliala mainitsee, että myös Kiteellä oli virsikantele ”useammassa talossa”.

Museoesineiden joukossa on virsikantele vaiheiltaan kaikkein omalaatuisimpia. Aikana, jolloin tiedotus ja liikenne nykyiseen verraten oli tavattoman hidasta, tämä uusi keksintö levisi aivan uskomattoman nopeasti — muutamassa vuosikymmenessä — ainakin kahdessa maassa, Ruotsissa ja Suomessa, laidasta laitaan, hävitäkseen sen jälkeen käytöstä miltei olemattomiin yhtä nopeasti. Häviämiseen oli monia syitä. Viime vuosisadan lopulla useimpiin maalaiskirkkoihin rakennettiin urut ja samalla lukkarit vaihtuivat koulutettuihin kanttoreihin. Myöhemmin kiertokoulujen loputtua lasten musiikinopetus keskittyi kansakouluihin, joissa oli käytettävissä virsikanteletta paljon tehokkaampi soitin, harmoni. Virsikantele oli loppujen lopuksi melko vaatimaton instrumentti. Yhtenä syynä sen nopeaan häviämiseen varmaan olikin, ettei se sivistystason yleisesti kohottua enää pystynyt tyydyttämään kansan musiikillisia tarpeita. Sen verran sillä sentään Somerollakin ehti olla käyttöä ja vaikutusta, että sen sijoittamista pitäjämme museoon voidaan pitää perusteltuna.

★ ★ ★

Atimäen harjalta tähysteltyä *Oiva Ilvesniemi*

Somerolle perustettiin v. 1965 matkailulautakunta. Nyt alkoi Hovimäessä tapahtua. Ensimmäisenä vuonna saatiin määrärahojen niukuudesta huolimatta keittokatokseen kaksi puuhellaa sekä kaasukeitin. Käymälät rakennettiin ja laituritehtiin. Alue myös aidattiin. Heti alusta alkaen somerolaiset ottivat Hovimäen asian omakseen: ensimmäisenä keväänä pyörähtivät käyntiin sittemmin joka vuonna toistuneet siivous- ja kunnostustalkoot.

Vuosi 1966 toi tullessaan taas uutta: kaivon keittokatoksen alueen itärinteeseen, kaksi isoa lomamökkiä sekä uuden hirsisen rantasaunan. Seuraavana vuonna saatiin kolme pikkuaittaa sekä WC—suihkuhuoneet miehille ja naisille. Näköalapaikan lähistölle tehtiin myös vesisäiliö, josta painevesi laskee tarvittaessa muualle — lähinnä saunoihin. Hammaslääkäri Esa Pesola sai samana vuonna luvan rakentaa Hovimäen rinteeseen hiihtohissin, joka silloin toimi puutarhatraktorin voimalla, mutta on sittemmin saanut sähkömoottorin vetäjäkseen. Hovimäki on ollut sunnuntaihiittäjien suosima käänköpiste. Viime talvena siellä oli parhaana sunnuntaina yli 200 kävijää. Maasto tarjoaa mahdollisuudet niin pujotteluun kuin leppoisampaankin lasketteluun.

Hovimäen palveluvarustus lisääntyi taas v. 1968: rakennettiin yksi iso lomamökki ja kaksi pikkuaittaa. Nykyisinhan niitä on siellä kolme isoa ja viisi pientä. Sähköt saatiin myös samana vuonna saunarantaan saakka. Reitti ylämajalta rantaan varustettiin valaisimilla. Vuonna 1969 olivat määrärahat varsin niukat eikä niillä ihmeempiä uudistuksia saatukaan aikaan. Uimarantaa perattiin kuitenkin talkoovoimin ja siihen ajettiin hienoa hiekkaa.

Kuluneena kesänä on Hovimäkeen kohonnut komea hirsisauna, jossa on omat tilat miehille ja naisille. Enää ei tarvitse saunaan haluavan kään-
tyä peltineenä takaisin — aina mahtuu. Tulevina kesinä Hovimäki pystyy tarjoamaan omankin paikkakunnan asukkaille enemmän kuin ennen. Uimarantakin on nyt koko pituudeltaan peräftu ja hiekoitettu. Automat-kailun tarpeita tyydyttämään alkaa vähitellen muotoutua matkailuperävaunualue heti pääportista oikealle.

Leirintäalueella yöpyjien määrä on viime kesää lukuunottamatta, jolloin sateinen heinäkuu verotti osansa, ollut jatkuvassa nousussa. Luvut

Monet eivät varmaan tiedä, että nykyisen Hovimäen leirintäalueen korkeimman kohdan nimi on Atimäki. Vielä 1920-luvun alussa nämä seudut omisti Becker & Gulf. Silloin puhuttiin Hovimäen puutarhakartanosta. Tila eli tällöin loistokautaan. Omenapuut ja marjapensaat täyttivät suuret alat. Varkaiden varalta alue oli suojattu sähköaidalla. Nykyiset vankat portinpylväät kuuluvat osana tuohon järjestelmään: kutsumattomilla vierailia ei ollut asiaa puutarhaan. Korkeimmalla paikalla sijaitsee komea kaksikerroksinen päärakennus, jossa oli toistakymmentä huonetta. Uk-konen poltti sen kuitenkin joskus 1920-luvun lopulla.

Hovimäen tila, johon kuului myös suuria metsäalueita, joutui sittemmin kauppamiesten käsiin, joilta Someron kunta osti sen v. 1929. Nykyisen leirintäalueen itäpuolella oli sivurakennus, johon sijoitettiin Someron ja Somerniemen kuntien yhteinen kulkutautisairaala. Sitä tarvittiinkin kipeästi 1930-luvulla tulirokon ja kurkkumädän rai-votessa. Kulkutaudit kuitenkin vähenivät ja rakennukset ränsistyivät. Ne saivat toimia kunnan sosiaalihuollon varassa elävien asumuksina. Parisenkymmentä vuotta sitten nousi samaa tarkoitusta varten nykyisin leirintäalueen toimistona palveleva rakennus. Sotien jälkeen oli Hovimäen tila joutumaisillaan pika-asutukseen, ja silloin kaatuivat alueen ikihongat. Ne kiskottiin Hirsjärveen ja uitettiin Someron sahalle.

Nykyistä Hovimäen aluetta, joka on vain osa entisestä tilasta, ryhdyttiin sittemmin käyttämään nuorisoleiripaikkana. Tätä tarkoitusta varten rantaan rakennettiin ruokailukatos; sinne siirrettiin myös Kirkonkoulun vanha sauna. Vuonna 1963 valittiin Hovimäki-toimikunta, jonka tehtävänä oli suunnitella Hovimäen alueen käyttöä niin, että sinne saataisiin leirintäalue myös vieraspaikkakuntalaisia varten. Nuorisoleirialue siirrettiin tämän toimikunnan esityksestä järven vastakkaiselle rannalle entisen Hirsjärven alakoulun maille.

Yleisen leirintäalueen kehityksen esteenä oli aluksi se, että Somerniemen kunta omisti osan yhdeksän hehtaarin Hovimäestä. Tästä oli Somerniemen osuus n. kaksi hehtaaria. Someron kunta tarjosi vuonna 1963 kolme ’tonnia’ hehtaarilta, mutta Somerniemi ei vielä silloin suostunut myymään. Vasta seuraavana vuonna kaupat lyötiin lukkoon.

ovat vuodesta 1965 lähtien seuraavat: 687, 1999, 2434, 3174, 4236 ja 4030. Juhannukset ovat olleet Hovimäessä suurta kansanjuhlaa: Jussia juhli siellä tuhatkunta yöpyjää tänä vuonna.

Hovimäelle voi hyvällä syyllä ennustaa menestyskäsästä tulevaisuutta: alueella on kaikki edellytykset jatkuvaan kehitykseen. Luonto on vehmas, siellä on väljyyttä. Paljon vielä puuttuu, mutta vuosi vuodelta tulee parannuksia. Isojen

lcmamökkien suosio on viime kesinä ollut suuri ja siksi niiden määrää pyritään lisäämään.

Kaukaisena utukuvana kangastelee uhkea Someron Pirtti Atimäen harjalla. Se olisi hirrestä rakennettu ja verrattavissa lähinnä Lounais-Hämeen Pirttiin. Sieltä olisi soma ihailla Hovimäen parasta antia — silmiähivelevän kaunist aurin-gonlaskua — ja mykistystä.

Varjojen leikki

*Kynttilänkirkas ilta,
laulua lasten.
Himmelin olki välkkyy
havua vasten.*

*Seinälle varjojen leikki
piirtää kuvat.
Paimenet idän yöstä
kangastuvat.*

*— Äiti! Löysivät tallin,
synnyinsuojan.
Nukkuu Messias-lapsi
hoivassa Luojan.*

*Äiti! Emoa etsii
pienin vuona.
Eihän sakaali uhkaa
yönä tuona?*

*Äiti askaroi, miettii
hämärissä:
— Miksi sakaalin pelko
sydämissä?*

E. A.

kirjojen joutuessa sen molemmin puolin. Ei sillä koko aikaa soitettu, kun veisattiin, mutta ainakin oikea sävelkorkeus sillä otettiin ja uusia lauluja ja virsiä enemmänkin säestettiin, toisella kädellä kieltä nuottipinnan pykäliin painaen, toisella jousta kuljettaen poikki kielen kuin sahaten. Me saimme järjestysvuorollamme hellävaroen pyyhkiä "tuoksua" myös kanteleen päältä, mutta ei sitä nostaa saanut, vielä vähemmän soittaa. En tiedä, milloin opettaja Sirola sen oli saanut, kovin suuri ilo on meille, ent. oppilaille, että tuo historiallinen esine nyt on saatu talteen."

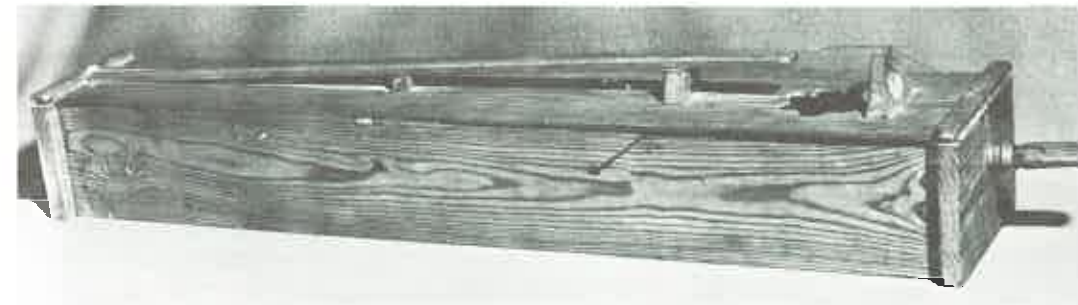
Yhdenmukaisesti rovasti Lukumiehen kanssa ovat suullisesti muistelleet kiertokouluaikojaan rouva Mandi Huttunen (o.s. Salo), joka oli Sirolan oppilaana v. 1915 - 16, ja sosiaalitarkkailija

Virsikantele on suhteellisen uusi keksintö. Sen keksi näet Ruotsissa Östervålan kirkkoherra, rovasti Johannes Dillner vasta v. 1829. Hänen mielestään kirkkolaulu ei ollut Ruotsissa tasoltaan läheskään tyydyttävää, mikä johtui siitä, ettei tuolloin maaseudun kirkkoissa ollut yleensä urkua. Lisäksi lukkareilta puuttui ammattiopetus. Siksi Dillner keksi soittimen, joka oli siinä määrin yksinkertainen, että sen pystyi valmistamaan jokainen, joka oli tottunut käyttämään höylää ja puukkoa.

Tehdäkseen virsikanteleen vieläkin helppokäyttöisemmäksi ja kansanomaisemmaksi Dillner laati sitä varten oman yksinkertaisen nuottikirjoituksen, jossa kutakin nuottia vastasi numero. Numerot merkittiin myös virsikanteleen kanteen py-

Opettaja Hilma Sirolan virsikantele.
Valok. Otto Aukio.

Oppikoulujen fysiikan kokoelmista löytynyt virsikantele.
Valok. Otto Aukio

Helga Virtanen, jonka havainnot ajoittuvat vuosiin 1919 - 20. Molempien mieleen on jäänyt erityisesti se, miten tiukasti opettaja vartioi kanteletaan, ettei kukaan päässyt sitä tarvelemään. Samasta piirteestä kertovat Leo Suvenmaankin kokemukset. Tekniikasta kiinnostunut jo tuolloin kun oli, hän kerran yritti kopeloida virsikanteleen kielen kiristystappia. Opettajan silmä, jolta mikään ei jäänyt näkemättä, huomasi tämänkin, ja hän yritti hultaista liian aktiivista oppilasta viivaimella hyppysiin. Mutta nokkelana poikana Leo vetäisi kätensä pois ja isku sattui kallisarvoiseen soittimeen. On helppo arvata, mikä meteli siitä seurasi.

kälälaitteen viereen kiinnitettyyn paperiliuskaan. Näin soittimesta saattoi mekaanisesti löytää oikeat sävelet melko epämusikaalinenkin ihminen. Dillnerin numeronuotteja ilmestyi monta painosta.

Virsikantele yleistyi Ruotsissa nopeasti ja väitetään, että kirkkolaulun taso seurakunnissa parani uuden keksinnön ansiosta tuntuvasti.

Ruotsin ulkopuolelle virsikantele levisi ainakin Norjaan, Viroon ja Suomeen. Suomessa olosuhteet kirkkolauluun nähden olivat viime vuosisadan alkupuolella samantapaiset kuin Ruotsissa. Lukkarien ammattikoulutus rajoittui siihen, että

lusta Sirolan virsikantele jousineen sitten opettaja Jukka Penttilän avulla löytyikin. Ei ole epäilyksiä siitä, kenelle soitin on kuulunut, sillä pohjassa näkyy selvästi kaksikin nimikirjoitusta: Hilma Sohlman ja H. Sohlman. Tämä sukunimi kanteleen omistajalla oli ennen kuin hän suomensi sen Sirolaksi. Nimikirjoitusten perusteella on mahdollista määrittää soittimelle myös minimiikä. Someron kirkonkirjojen mukaan opettaja Sohlman näet suomensi nimensä todennäköisesti v:n 1906 suuren nimenmuuton yhteydessä, joten hän on hankkinut kanteleen ennen tätä. Keskuspiirin kansakoulujen johtokunta päätti kokouksessaan 8. 10. 1970 luovuttaa opettaja Sirolan virsikanteleen Someron museoon ainakin siihen asti, kun paikkakunnalle perustetaan koulumuseo.

Opettaja Hilma Sirola (1877 - 1951), jonka nimeen liittyvät useimmat nykysomerolaisten virsikantelemuistot. Valok. E. Stier'in Jätk., Hämeenlinna

Näistä kahdesta museomme saamasta soittimesta Hilma Sirolalle kuulunut edustaa lähinnä virsikanteleen normaalityyppiä (ks. kuvaa). Sen "koppa" on ohuesta kuusi- ja mäntylaudasta rakennettu laatikko, jonka pituus on 92 cm, korkeus 6 cm ja leveys toisesta päästä 14, toisesta 8,8 cm. Kaikkien virsikanteleitten yhteinen tyypillinen piirre on, että niissä on vain yksi kieli. Tässä soittimessa se on lampaansuolesta kierretty. Kielelle alle kanteleen pintaan on kiinnitetty noin kaksi senttiä leveä puulista, johon on veistetty 30 pykälää. Nämä muodostavat kromaattisen asteikon, jossa puolissävelaskeleiden kohdalle sattuvat pykälät on värjätty mustiksi. Pykälien viereen on kanteleen pintaan kirjoitettu mustekynällä nuotien nimet ja merkitty oktaavijako. (Eräissä virsikanteleissa on pykälälistasta korvattu poikittaisilla metallilangan pätkillä, jollaiset on mm. kitaran sormilaudassa.)

Oppikoulusta löytynyt virsikantele lienee keskimääräistä kokoa lyhyempi ja korkeampi (82,5 x 11 x 15,5—12,5 cm). Outoa on se, ettei kopassa ole pohjaa. Mutta erityisesti siinä suhteessa soitin on epätavallinen, että siitä kokonaan puuttuvat mainitut sävelten tapailua helpottavat laitteet; on vain sileä sormilauta kuten viulussa, joten mm. nuoteista soittaminen sillä on ollut vaikeampaa (ks. kuvaa). Tässä kanteleessa on metallikieli.

Vain Sirolan kanteletta seurasi jousi, joka on tavallinen viulun jousi (Somerolla "roka").

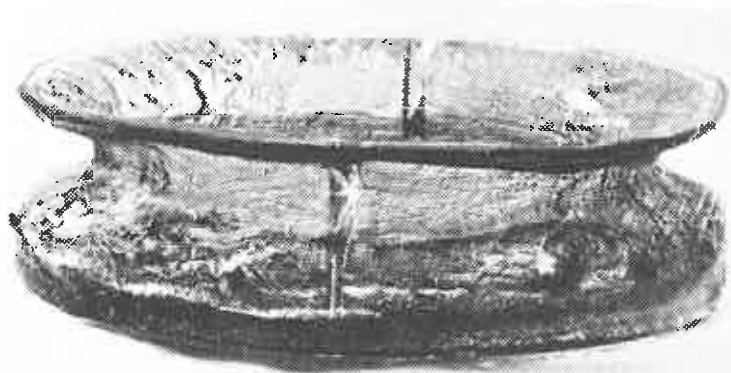
Olen kysellyt lukuisilta vanhoilta ja keski-ikäisiltä ihmisiltä eri puolilta Someroa, onko heillä mitään tietoa siitä, että virsikanteletta olisi käytetty pitäjässämme kotisoittimena. Useimmat ovat vastanneet, etteivät tiedä asiasta mitään eivätkä muista, että olisivat lapsuudessaan tai myöhemminkään missään nähneet edes käytöstä jäänyttä virsikanteletta. Tietooni on tullut vain harvoja tapauksia, jotka viittaavat siihen, ettei virsikanteleella säästetty kotihartaus ole Someron seudulla-

kaan ollut täysin tuntematonta. Rautelan Suutelaassa on säilynyt keskentekeiseksi jäänyt virsikantele. Valokuvaaja Otto Aukio taas muistaa, että hänen kotonaan Härkälässä oli hienotekoinen, mahonginväriseksi puleerattu, ilmeisesti jostain huutokaupasta kulkeutunut ja jo kielensäkin kadottanut virsikantele, jota eivät ainakaan oman perheen jäsenet olleet koskaan soittaneet. Koska eivät ihmiset vielä Otto Aukion lapsuuden aikana 1910-luvulla juuri lähteneet pitäjän keskustasta naapuripitäjään asti esim. huutokauppamatkoille, on todennäköistä, että Aukion virsikantele oli kuulunut jonkin somerolaiskodin irtaimistoon. Samoin voidaan olettaa, että oppikoulusta löytynyt, kotitekoisen tuntuinen soitin on peräisin jostain lähiseudulta.

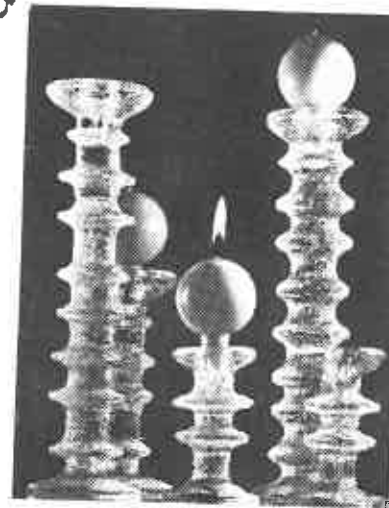
Enemmän on kyselijän verkkoon tarttunut tietoja virsikanteleen käytöstä kouluopetuksessa. Tästä ovat kertoneet eräät keski-ikäiset ja tätä vanhemmat henkilöt, jotka ovat olleet opettaja Hilma Sirolan oppilaina. Heihin kuuluu myös Someron Kultelassa v. 1901 syntynyt rovasti Kalle Lukumies, joka Somero-lehdessä 15. 9. tänä vuonna julkaistun kyselyn johdosta lähetti Jyväskylästä kirjeen, missä hän kertoo mm. seuraavaa:

"Kun olin opettajatar Hilma Sirolan kiertokoulussa 1908-1910 (Vakkurilla, Ali-Hurrilla, Teerellä ja Ali-Lukumiehellä), niin ainakin noina vuosina tuo yksikielinen virsikannel kuului hänen opetusvälineisiinsä, joita aina kuljetettiin kylästä kylään ja talosta taloon, niinkuin koulu kulloinkin kiersi. Kun tavarat saatiin koulusaliiin paikoilleen, niin virsikannel pantiin opettajan pöydälle, suunnilleen keskelle, pituussuuntaan, opettajan

JOULURUOAT ja HERKUT, SEKÄ YKSILÖLLISET LAHJAHANKINNAT TAVARATALOSTA

Tule joulu KULTAINEN

"Hiljaa on maailma, odottaa kaikki saapuvaa iltaa.
Kaukaista rataansa vaeltaa kuu pitkin taivaan siltaa."

TAVARATALO
SOMERMAA

Kuivamaito Oy

SOMERO — NASTOLA — LAPINLAHTI —
KEMIN MAALAISKUNTA

Valmistaa maitojauheita teollisuuden
ja kotitalouden käyttöön.

Y. LEMBERG

KONE- JA AUTOKORJAAMO

puh. 45 395

HYVÄÄ JOULUA

Mikkolan Kukkakauppa ja hautaustoimisto

PUH. 45 092

Elokuvateatteri

JUKOLA

toivottaa asiakkailleen

Hyvää Joulua!

O. H. Sandberg Oy

Nappi- ja Muovitarvike
Somero — Vaihde 924-45 691

TOIVOKOSKI OY Myymlät: — Suojoki puh. 42 737 — Tervilä " 43 452 Myymläauto Viljankulvaamo ja mylly " 43 452	Tilitoimisto TORKKOLA & TORKKOLA KOP:n talo — Puh. 45 420
* HYVÄÄ * JOULUA * TOIVOTTAA AUTOKORJAAMO U. V I R T A	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA Someron Peite puh. 45 432
 Sähkö- ja kone- laitoksen hyväksymä radio- ja televisio- huolto Someron Sähkö & Kone Leo Laine, puh. 45 106, 45 160	Hyvää Joulua ja onnekasta Uutta Vuotta toivottaa Kello- ja Kihla-Aitta K. Nyström, puh. 45 358
HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA Someron Osuusmeijeri	Hotelli SOMERHOVI Suur-Someron keskeinen suositettu kohtauspaikka Viihtyisiä tiloja kokouksia, neuvotteluja, pikku- joulujuhlia sekä muita juhlatilaisuuksia varten Maistuvia lounas-päivällisiä Herkullisia erikoisruokia Tanssiaisat joka keskiviikko ja lauantai TERVETULOAI
HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA Someron Radio Om. A. Virtanen, puh. 45 688	Joulumarkkinat — kirjamarkkinat
HYVÄÄ JOULUA ja ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaa -Huoltoasema E. V a l t o n e n Puh. 42 970	Someron Kirjakauppa

vä helmi. Liisa löysi kääröstään kalvosinnapit, joissa ei ollut helmiä.

Jukalle oli pakkaus partakoneenteriä, vaikkei Jukalle ole vuosiin odotettavissa partaa. Lukiolainen Vesa raksutteli ritsapyssyään huvittuneena.

Äiti sai penaaalin ja kynänteroittimen, kun taas Tytin silmät levähtivät papiljottien parissa. Mummilta oli sentään osunut oikea yömyssy.

— Uskaltaakos näitä toisia pakkauksia avata ollenkaan, isä epäili.

— Ties, vaikka räjähtäisivät! uumoili Jukka.

— Niissä ei liene yllätyksiä. Ne ovat kirjoja, paljasti äiti. Jokainen raplasi toisen lahjansa kääreistä. Naurun pyrähdys alkoi kuulua puolelta ja toiselta.

— Mutta hyvänen aika! Onko meille annettu väärää kirjoja? äiti huudahti.

— Kyllä nämä suoria ovat, mutta sukkelat nimet. "Keittotaidon alkeet" on minun osani, hohotti isä.

— "Mopolla maailman ympäri", hämmästeli äiti.

— Se on varmasti minulle! innostui Vesa.

— No entäs minun? En aio keittäjäksi antautua.

— "Pidä kaarasi kunnossa", siinä on sinulle, isä!

— "Pienenä paitaressuna", tavasi mummi lahjakirjastaan ja nauraa hykersi niin, että tuoli tärisi.

— Se on tietysti minulle. Mummilta kuuluu tämä "Iltahetkien iloksi", totesi Tytti.

— Eikös minulle mitään riittänyt? Jukka kyseli.

— Sinun on parasta paneutua "matikan" pariin. Kehno oli tulos joulutodistuksessa.

— Saat lainata tätä mopo-kirjaa, kun olen sen ensin itse lukenut, lupasi Vesa.

— Kuka kumma nämä lahjakääröt näin sekkoti? Tyttikö?

— Tonttu Touhukas, naureskeli Tytti "Paitaressuansa" selailen.

— Olipa mielekäs oivallus! Hauska leikki yhtä kaikki. Lahjat tulivat ja nasevia olivat. Nyt pistetäänkin joulupiiriksi ennen kuin kynttilät sammuvat.

Someron museon virsikanteleet *Tapio Horila*

dutaan selvittämään jonkin yksityisen museoesineen alkuperää.

Keväällä 1970 löysi rehtori Liimo Vinko Someron oppikoulujen fysiikkakokoelmista virsikanteleen ja luovutti sen Someron museoon. Toistaiseksi ei ole päästy selville, kenelle soitin on alunperin kuulunut ja miten se on joutunut yhteiskoulun kokoelmiin, vaikka kuuneen syksyn aikana on mm. asiaa kaksi kertaa tiedusteltu Somerolehdessä, käyty läpi koulun kalustoluettelot ja vuosikertomukset sekä haastateltu ihmisiä, jotka 1930-luvulla olivat koulun kanssa tekemisissä. Rehtori Joel Viikki nimittäin muistaa, että virsikantele jo tuolloin oli koulussa. Huomion arvoisen on keskikoulunsa v. 1938 päättäneen oppikoulun nykyisen kanslistin Anna-Liisa Rosenlundin (o.s. Nordgren) arvelu, että kantele olisi kulkeutunut kouluun Kalevalan 100-vuotisjuhlien yhteydessä v. 1935, jolloin oppilaat hänen muistamansa mukaan toivat esityksiään varten kotoaan erilaisia vanhoja soittimia. Tätäkään olettamusta ei vielä ole pystytty vahvistamaan. Kuten näkyy, saattavat tiedot olla joskus kiven takana, kun jou-

Aluksi luultiin, että oppikoulusta löytynyt soitin oli kuulunut opettaja Hilma Sirolalle, joka vuodesta 1900 lähtien toimi Somerolla ensin kiertokoulun ja sitten vuodesta 1923 Kirkonpiirin kansakoulun opettajana ja jonka tiedettiin käyttäneen kiertokoulussa virsikanteletta. Pian kuitenkin eräät Sirolan entiset oppilaat kävivät toteamassa, ettei kantele ollut sama, jonka he olivat opettajallaan nähneet. Yksi hyöty tästä aluksi syntyneestä harhaluulosta sentään oli: ryhdyttiin ottamaan selvää myös siitä, mihin Sirolan kantele oli joutunut. Opettajat Elina Lahtinen ja Maati Immonen muistivat nähneensä sen Kirkonkoulun vintillä vielä sen jälkeen, kun Sirola v. 1944 oli siirtynyt eläkkeelle, ja Immonen arveli lisäksi, että soitin olisi v. 1966 kulkeutunut edelleen Keskuskouluun, mihin silloin oli järjestetty kansakoulusetuksen 100-vuotisjuhlien yhteyteen Someron koulujen historiaa esittelevä näyttely. Keskuskou-

Yllätyslahjat Ester Ahokainen

— Tänä vuonna on ollut paljon ylimääräisiä menoja, ”kaaran” korjauksia, rakennusremontteja sun muuta. Luovutaan kokonaan joululahjojen ostosta, äiti ehdotti.

— Ei, ei! Miltäs joulu tuntuu ilman lahjoja? Ei sitten mitään! huutelivat lapset.

— Niin. Ja eikös sinun pitänyt mennä vajaan Helsinkiin asti niitä lahjoja hommaamaan? leikkaili isä.

— Älä höpsi! Tiedät hyvin, että muut syyt ovat sen matkan päättarkoitus, puolusteli äiti.

— Vaan jos sivutarkoituksesi ottaisit sen lahjojen oston.

— Sopiihan se, kun vain luovutat valuuttaa, mutta lainattuja lantteja en hyväksy.

— Minä tulen mukaan! Pääsenkö? Tytti innostui.

— Uskaltaisinko?

— Ota vain! Pääsee Tyttikin näkemään sen hullunmyllyn, myönteli isä.

— Mutta jos lahjoja ostan, niin alkää odottako suuria. Jotain ihan pientä ja nasevaa jokaiselle.

— Naseviahan ne ovat aina olleet, niin kuin minun linkkuveitseni, vitsaili isovelji.

— Ja minun hammasharjani, myötäili isä.

Niin nousivat äiti ja Tytti seuraavana aamuna linjuriin. Ostosmatka alkoi.

Kun äidin tärkeimmät asiat oli toimitettu, kierrettiin tavaratalosta toiseen, joululahjojen toivos-

sa. Jokaiselle löytyi jotakin. Lahjoja tuli ja markkoja meni.

Ostoskassit olivat jo pullollaan. Palkattu ”pukki” kirjoitti kääriihin nimetkin, kun vain kuitatti hänelle ostoksensa. Piirtelipä hän pieniä runonsäkeitäkin mukaan, jos malttoi odottaa.

Kaikesta kohinasta ja melusta meni Tytin pää pyörälle. Eikä hän ollut ensinkään varma, tuliko kaikkiin lahjoihin juuri oikea nimi.

Kotimatka oli jo edessä, kun äiti keksi suuren mainoksen: ”Lahjakirjoja huippuhalvalla.” Nopeasti äiti katsasti kassan ja sitten päätettiin tehdä vielä pikakaupat yllätyslahjoiksi.

Kirjat käärittiin joulupapereihin. Puolipökertyneenä väsymyksestä, Tytti tekstasi tolppakirjaimin niihin nimet. Ei sitten enää kotona tarvitse niitä aukoa.

Kaiken siivouksen, myllerryksen, leivonnan ja hermoilun jälkeen ehdittiin sitten aattoiltaan. Herkut tuoksuvat pöydässä, kynttilät säteilivät kuudessa. Niin hyvä, lämmin, hellä oli jokaisen mieli, ja tunnelma senkun tiheni.

Silloin kolkutettiin ovelle. Kukas muu tulisi jouluaattona vieraisille kuin vanha, tuttu joulupukki!

Aijai, mikä kahina syntyi, kun kirjopapereista putkahti esiin se odotettu, naseva joululahja.

Isä sai korvakorut, joihin oli upotettu sähkö-

SILMÄLASIEN ERIKOISLIIKE

Someron Optiikka

puh. 45 567

HYVÄÄ
JOULUA
TOIVOTAA

SOMERON KELLO JA KULTA

puh. 45 120

Toivotamme asiakkaillemme
HYVÄÄ JOULUA!

Kampaamo Leena Laine T:mi H. Laine

Puh. 45 164

HYVÄÄ JOULUA
ja UUTTA VUOTTA

toivottaa

Sepän Paperi ja Kemikalio
Somero 45 290

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

NURMEN SAHA JA MYLLY

Somerniemi — puh. 42 958

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

toivottaa

SOMERON KUKKASITOMO

Om. Liisa Roos, puh. 45 562

KIITÄMME

kaikkia asiakkaitamme päättävän vuoden aikana
osoittamastanne luottamuksesta.

TOIVOTAMME TEILLE RAUHALLISTA JOULUA
ja

HYVÄÄ UUTTA VUOTTA
Wm Sandberg Oy

Rauta-, rakennus- ja taloustavaroideen tukku- ja
vähittäisliike Somerolla.

JOS TEITÄ KIINNOSTAA

ostaa edullisesti kaikkea talouteen liittyvää,
myös maatalouteen ja rakentamiseen sekä
maataloustuotekauppaan, niin poiketkaapa tai
soittakaa

EERO KOSKI

Rauta—maatalous, säästövalinta
puh. 45 393, 45 796

Olem mää kauneempi sinuu enempi kun sää sikkaa.
Koski TL.

Pankkiiri jo syntyessään

OSUUSKASSAT NYT OSUUSPANKKEJA

Osuuspankki merkitsee taloudellista demokratiaa, joka toteutui jo kuusi vuosikymmentä sitten, kun ensimmäiset osuuskassat perustettiin.

Osuuspankin jäsenenä olette itse mukana päättämässä, kuinka varoja käytetään Teidän ja paikkakuntanne hyväksi.

OSUUSPANKKI
AIKAMME PANKKI myös SOMEROLLA

Maistuva iltapala

Lihapiirakka ja nakit

mausteiden kera tai ilman

Se on hyvää

KIOSKIKOLMIO

Jukolantie ja Vanhatie

HYVÄÄ JOULUA

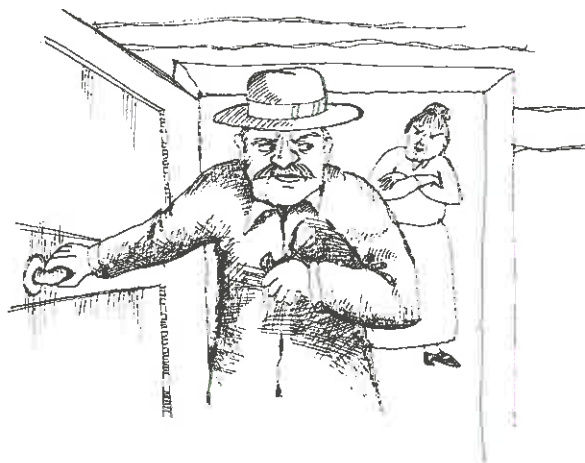
ja

ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

toivottaa

KANSAN-AITTA

KOP:n liiketalo

Kyl mää vihmisen sanan sanon vaikka hiljaa.
Loimaa

Evakko - Kristus Kerttu Vesterinen

Lukemattomat kerrat olen ollut adventtikirkossa, mutta se mistä nyt kerron, on elämäni erikoisin.

Palaan muistoissa kolmen vuosikymmenen takaisin tapahtumiin Kiikan kirkossa. Elettiin vuotta kolmekymmentäyhdeksän. Oli ensimmäinen adventti ja talvisota vastikään alkanut. Ehkä se oli herkistänyt ihmisten mielet ja siksi väki kansoitti kirkon tavallista runsaammin. Uusi virsikirja oli juuri silloin tullut käyttöön, ja kirkkokansa veisasi adventtivirsiä: "Avaja porttis, ovesi, käy Herraa vastaan nöyränä." "Siellä aina rauha rakkaus, miss Jeesuksen on asumus." "Sun seurakuntas odottaa, jo joudu, Herra Jeesus!"

Nyt jo edesmennyt, silloinen Kiikan kirkkoherra Heikkilä saarnasi Herran saapumisesta. Hän esitti kirkontäyteiselle kuulijakunnalle kysymyksen: "Jos Jeesus saapuisi tänään tänne kirkkoon, ilmestyisi juuri tällä hetkellä, niin kuinka moni meistä olisi valmis hänet vastaanottamaan? Juurihan veisasimme 'jo joudu Herra Jeesus'." — Sitten tapahtui odottamatonta.

Kesken kirkkoherra Heikkilän saarnaa tuntio nousi saarnatuoliin, antoi papille jotain ja poistui. Tämä keskeytti saarnansa ja kuulutti ääni liikutuksesta väristen: "Nyt minun on lopetettava tämä jumalanpalvelus tähän, pyydän kuulijoita poistumaan. Nyt itse Kristus astuu ruumiillisena kirkkoon."

Kirkossa kävi kohahdus. Kaikki suuntasivat katseet saarnatuoliin, pappiin. Mitä nyt? Näkikö tämä harhoja vai oliko tulossa hulluksi? Vasta kun kirkkoherra selitti, että Kristus oli tällä kertaa ottanut evakon muodon, kirkkoväki tyyntyi.

Samanaikaisesti kun pappi saarnasi kirkossa, jyskytteli täysinäinen evakkojuna Kiikan asemalle, jonne lasti purkautui. Oli kylmä ja siirtäväki oli saatava lämpimään. Muttei sellainen liuta pieniin tiloihin mahtunut, siksi heidät ohjattiin kirkkoon. Saatuaan tiedon tästä kirkkoherra Heikkilän reaktio oli salamannopea: hän tuns saaneensa sähköä taivaasta. Hänellä

oli Hengen kyky tunnistaa Jeesus tällaisessa yllättävässä ulkomuodossa. Kirkon Herra tuli koettelemaan seurakuntansa uskoa: kirkkoherra Heikkilä läpäisi kokeen. Olisiko kuka tahansa pappi lausunut tai menetellyt tässä tilanteessa näin jalosti kuin hän? Hän toteutti käytännössä Jeesuksen sanoja: "Kaiken, minkä olette tehneet yhdelle näistä vähimmistä veljistäni, sen olette tehneet minulle." Paljon parjattu kirkko käsitti tehtävänsä. Se sulki lämpöiseen syliinsä kaikkensa menettäneet pakolaiset kuin äiti hätäntyneen, itkevän lapsen. Olin silloin yksi heistä, miltei lapsi vielä. Muistan kuinka hyvältä tuntui päästä pitkän, rasittavan härkävaunumatkan jälkeen lämpimään kirkkoon, siellä sai istua ja hengittää vapaasti, jutella äänekkäästi, pelkäämättä rikkovansa temppelin pyhyyttä. Tuntuipa melkein juhlalliselta, ilman saarnaa ja veisuutakin.

Kirkkoväki, joka hetki sitten oli rukoillut ja veisannut Jeesuksen pikaista tuloa, sai nyt vastauksen: Jeesus tuli pian. Mutta millaisena? Ei kunniankruunu, ei sädekehä päässä vaan matkasta uupunut, arkinen, köyhä, koditon evakko-Jeesus. Moniko tuns Hänet tällaisen ulkokuoren alta? Useimmat ehkä kohauttivat halveksuen olkapäitään — tuoko muka Kristus? Siksi vastaanotto oli laimea. Ei suosionosoituksia, ei Hosiannaa, ei vaatteita eikä palmunoksia tielle. Kyllähän me palvomme Häntä juhlahetkien loistossa, mutta emme tuollaisena.

Kaikkina aikoina Jeesus on yllättänyt ihmiset: Hän voi ilmestyä meille romaaniheimon, neekerin, ramman, sokean, lapsen muodossa. Tunneimme Kristuksen? Jos Hän olisi ensimmäisenä jouluyönä syntynyt loistossa ja kunniaassa, olisi Betlehemissä ollut toisenlainen vastaanotto, ja ehkä muutkin kuin paimenet olisivat uskoneet ja tunnustaneet, että Jeesus oli se odotettu Messias. Mutta — pahnoille, seimessä, puusepän poikana! Häinkö Jumalan Poika, maailman Vapahtaja? Ei ikinä, sanovat epäilijät. Mutta meille, jotka uskomme, hän on syntiemme sovittaja, Vapahtaja.

★ ★ ★

Adventtirukous

Sanat: Kirsti Inkinen

Sävel: Arto J. Saarinen

1. Hiljennä, Herra, nyt meitä
juhlaasi korkeaan!
Saavumme tummia teitä
rauhaasi anomaan.

2. Kiireestä arkisen ajan,
melskeestä maailman
seimelle Vapahtajan
ohjaathan kulkijan!

3. Armosi, Herra, nyt anna
hoitaa ja parantaa,
että myös syntien taakat
harteilta kirpoaa!

4. Kovat ja lukitut mielet
sulata, Rakkaus!
Vuodata uupuneen sieluun
taivaasta virvoitus!

5. Herramme, luoksemme itse
adventtitiesi tee,
että jo esteet poistuu,
kukkulat alenee.

6. Hiljennä, Herra, nyt meitä
seimesi äärehen.
Kiitos, kun lahjaksi saamme
armosi ihmisen!

HYVÄÄ JOULUA
toivottaa

**HÄNTÄLÄN
OSUUSMEIJERI**
puh. 43 668

SOMERON PIKA-PESU

KOP:n liiketalo — PUH. 45 722

KEMIALLISTA- JA VALKOPESUA

Sähkötöitä — Vesilaitteita —
Alfa-Laval lypsykoneita

ERKKI OJALA

Puh. 45 339

Hyvää Joulua toivottaa

**KENKÄKAUPPA
V. PELTOMÄKI**
puh. 45 075

Kenkiä — laukkuja — käsineitä — sukkia

HYVÄÄ JOULUA
toivottaa

Auto ja Traktori
KOP:n talo — Puh. 45 312

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA

KUKKAKESKUS
PUH. 45 385 ja 45 293

**SOMERON Seudun
Palovakuutusyhdistys**

esittää näin

Joulutervehdyksensä

kaikille asiakkailleen ja
toivottaa Menestyksellistä
Vuotta 1971.

Muistattehan, että vakuutus omassa yhdis-
tyksessänne on aina varmin ja edullisin.

HYVÄÄ JOULUA
asiakkailleen toivottaa

Lasten Asuste
Somero ja Salo

UNTO LAAKSO

Ruoka- ja siirtomaatavaraliike

Puh. 45 141

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA
T:mi J. M. TUOMINEN
Puh. 45 182

Polkupyöriä, mopedeja, moottorisahoja,
ompelukoneita edullisesti.

Kotiseudun uutiset kertoo Teille SOMERO-lehti	TILITOIMISTO EKONOMIA hoitaa maatalous- ja liikekirjanpidot, tilinpäätökset sekä veroilmoitukset asiantuntemuksella. yhteys ekon. Kalle Älli Puh. 45 183 klo 9—11 Arava-talo Kaislarannantie
V. Riikosen Peltisepänliike Oy PUH. 45 247 Suorittaa alaan kuuluvia töitä prakalla ja laskuun. HYVÄÄ JOULUA!	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta asiakkailleen toivottaa SOMERON KUPARI JA PELTI Yrjö Relander
HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaa Härmän Kauppa puh. 45 404	J A A T I L A N A U T O K O R J A A M O puh. 45 407 Suorittaa kaikkia autoalan korjaus- ja maalaustöitä
HYVÄÄ JOULUA toivottavat asiakkailleen PAPERI JA KÄSITYÖ V. YLITALO	Rauhallista J O U L U A SOMERON K-Valinta
Someron Autokoulu KOP:N TALO — PUH. 45 440	HYVÄÄ JOULUA JA UUTTA VUOTTA TOIVOTTA naisten asusteiden erikoisliike Sometar KOP:n liiketalo
TILITOIMISTO Maatilatalouden Kirjanpitopalvelu Valde Teivonen, puh. 45 237 Somero, Kultela klo 9—12	

Valmistakaa Herralle tie

Antti Lehmus

minkä ihminen voi kärsiä, mutta ilman rakkautta — tällä työllä ei olisi iäisyyden kannalta arvoa. Maailmaa hallitseva ja suurin synti, minkä ihminen voi tehdä, on rakkaudettomuus, muut ovat sen rinnalla mitättömiä tekosia.

Kun rakkaus puuttuu sen todella huomaa, eikä vain meissä yksilöinä vaan koko maailman rakenteessa: rakkauden tilalla ovat maailman huolet, katkeruus, kateus ja viha. Nämä pitävät meidät liikkeellä, ne ajavat meitä takaa. Kysyä vain sopii, mihin? Kuitenkaan emme ole ilman rakkautta mitään. Apostoli Johannes kirjoittaa:

”Siinä on rakkaus — ei siinä että me rakastimme Jumalaa, vaan siinä, että hän rakasti meitä ja lähetti Poikansa meidän syntiemme sovituksiksi.” (1. Joh. 4 : 10.)

Jeesus syntyi todella vaatimattomiin oloihin, mutta kaikista vaikeuksista huolimatta hän kasvoi rakkauden esikuvaksi.

Uskonelämässämme rakkaus jakaantuu näkymättömään ja näkyvään puoliskoon. Näkymätön puoli on suhde Jumalaan, ja sen aitouden ratkaisee yksin Jumala. Näkyvä puoli on ihmisiä varten, se on elämää, jota elämme heidän kanssaan ilossa ja surussa sekä palvelutyössä. Näkyvä on näkymättömän hedelmä. Suhteemme Jumalaan määrää suhteemme ihmisiin.

Joulua odotellessa on jokaisen hyvä tarkistaa suhteensa Jumalaan ja ihmisiin. Sillä siitä suhteesta eikä mistään muusta määräytyy asennoitumisemme jouluun ja sen viettoon. On myöskin hyvä muistaa se mitä Paavali kirjoittaa: ”Eikä ole pelastusta yhdessäkään toisessa.” (Apt. 4:12.) Monien valmiusaika menee ”pikkujoulu”-tunnelmissa, toisin sanoen eletään kiusaajan kuiskausten mukaan. Raamattu varoittaa sellaisesta elämästä: se on kuolemaksi.

Saamme olla kiitollisia, kun meillä on aikaa tarkistaa kulkemamme suunta, sillä Herra Jeesus on liikkeellä, ja hän tulee voimassaan.

Jumalalla on tietyömaa: siellä on miestä ja liikettä,

räjähdysaineita ja maansiirtokoneita; laaksoja täytetään ja kukkuloita alennetaan: tietä syntyy ennen raivaamattomaan sydämen maastoon.

Oletko mukana, valmistamassa Herralle tietä?

Sinä vietät adventtia, mutta se on kaikkea muuta kuin adventti. Sinä varustaudut viettämään joulua, mutta se on kaikkea muuta kuin joulu. Joulua voidaan viettää kuusien ja joululahjojen keskellä; se voidaan rakentaa ulkonaisesti hyvinkin tunteelliseksi ja herttaiseksi — eikä tämä kuitenkaan ole oikeata joulun viettoa.

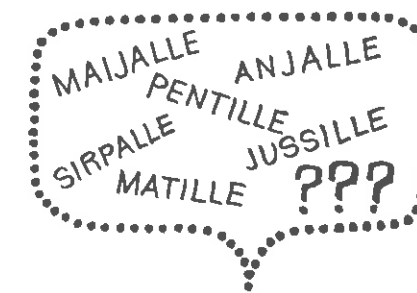
Ei voi leikkiä sotilasta: täytyy olla sotilas. Toisin sanoen, täytyy tietää mitä tekee. Adventtina valmistaudumme vastaanottamaan Jeesuksen Kristuksen, varustaudumme pitkälle matkalle kohti ratkaisevaa taistelua. Jos joulu ja sen valmistusaika ovat meille vain nippu ulkonaista tapoja, menetelmiä tai temppuja, olemme unohtaneet jotakin ratkaisevaa.

”Niin pysyvät nyt usko, toivo, rakkaus, nämä kolme, mutta suurin niistä on rakkaus”. (1. Kor. 13:13.) Joulun Herra, Jeesus Kristus on rakkaus.

Ihmisen sisäistä arvoa eivät määrää hänen kykynsä ja lahjansa eikä hänen suuriarvoisinkaan toimintansa kulttuurin, valtion tai yhteiskunnan palveluksessa. Vaikka hän tekisi kaiken hyvän minkä ihminen voi tehdä, vaikka hän kärsisi kai-

Sisällys

Pentti Rauhaniemi	KUNNALLISHALLINNON "LISTAYKKÖSET"	2
Antti Lehmus	VALMISTAKAA HERRALLE TIE	5
Kirsti Inkinen	ADVENTTIRUKOUS	6
Kerttu Vesterinen	EVAKKO-KRISTUS	7
Ester Ahokainen	YLLÄTYSLAHJAT	8
Tapio Horila	SOMERON MUSEON VIRSIKANTELEET	9
Riitta Kleme	AIKA EI TARVITSE TIETÄ	13
Aulis Oja	VANHOJA KUVIA KERKOLANJÄRVELTÄ	14
Kyösti Valanne	MEIDÄN MAISEMAMME	16
Kirsti Suutela	SANAT JA SÄVELET	17
Kaarina Pollari	PULLAKAHVEET KOLMEL	18
Pekka Salminen	LINTUKOTOLAISET	19
Susanna	PIKKUJOULUJUHLASSA	21
Arvid Gustafsson	VANHAT PÖYTÄKIRJAT KERTO VAT	23
Kuva-aukeama	SOMERO-SEURAN KESÄ 1970	24
Aarne Heinonen	VALTUUSTOTAIPALEELTANI	26
Eero Helkiö	PALJON TEHTÄVIÄ	27
Helvi Narvio	KUNNALLISELÄMÄN SARALTA	27
Ella Laakso	MINÄ POLJEN, SINÄ OHJAAT	28
Lauri Virtaperko	KOLONIALISMIN JÄLJET	29
Ansa Ruponen	MENESTYVÄ MIES	30
Ester Ahokainen	JOULU KAIKKIALLA	31
Tapio Horila	VALOKUVAT KERTO VAT	32
Eero Paappa	SOMERON TORPPARIT	34
Impi Leppälä	TÄYTTYNYT TOIVE	35
Ulrika Söderström	JOULUMUISTOJA	36
Oiva Ilvesniemi	ATIMÄEN HARJALTA TÄHYSTELTYÄ	37
Ester Ahokainen	VARJOJEN LEIKKI	38

Tietenkin KOP:n
lahjakortti joulukansiossa

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

PUHELIN 45 571 VAIHDE

HYVÄÄ JOULUA toivottaa
valtuutettu ASKO-myyjä

**Someron
Huonekaluliike**

puh. 45 125

Erikoisliike paikkakunnalla

**SOMERON
VÄRI JA TAPETTI**

puh. 45 140

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAAN

**ETELÄ-SOMERON
OSUUSMEIJERI**

Terttilä

Syämisel pienet taudit kuitataan.
Somero.

JOULURAUHAA
toivottaa

SOMERON
APTEEKKI

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNEKASTA UUTTA VUOTTA
toivottaa asiakkailleen
EILA SAARINEN

Kenkä- ja
Sukkabaari

puh. 45 463

PÄTEVÄÄ PALVELUA TILI- JA
VEROASIOISSA

SOMERON
TILITOIMISTO OY

puh. 45 224

Hyvää
Joulua
ja
Onnellista
Uutta
Yuotta

SOMERON
SÄÄSTÖPANKKI

Someron Joulu

1970

TOIMITUSKUNTA

PÄÄTOIMITTAJA *Pekka Salminen*

TOIMITUSSIHTEERI *Kyllikki Kujanpää*

KUVITUS JA TAITTO *Heikki Horila*

KUSTANTAJA

SOMERO-SEURA

Kunnallishallinnon ”listaykköset”

Pentti Rauhaniemi

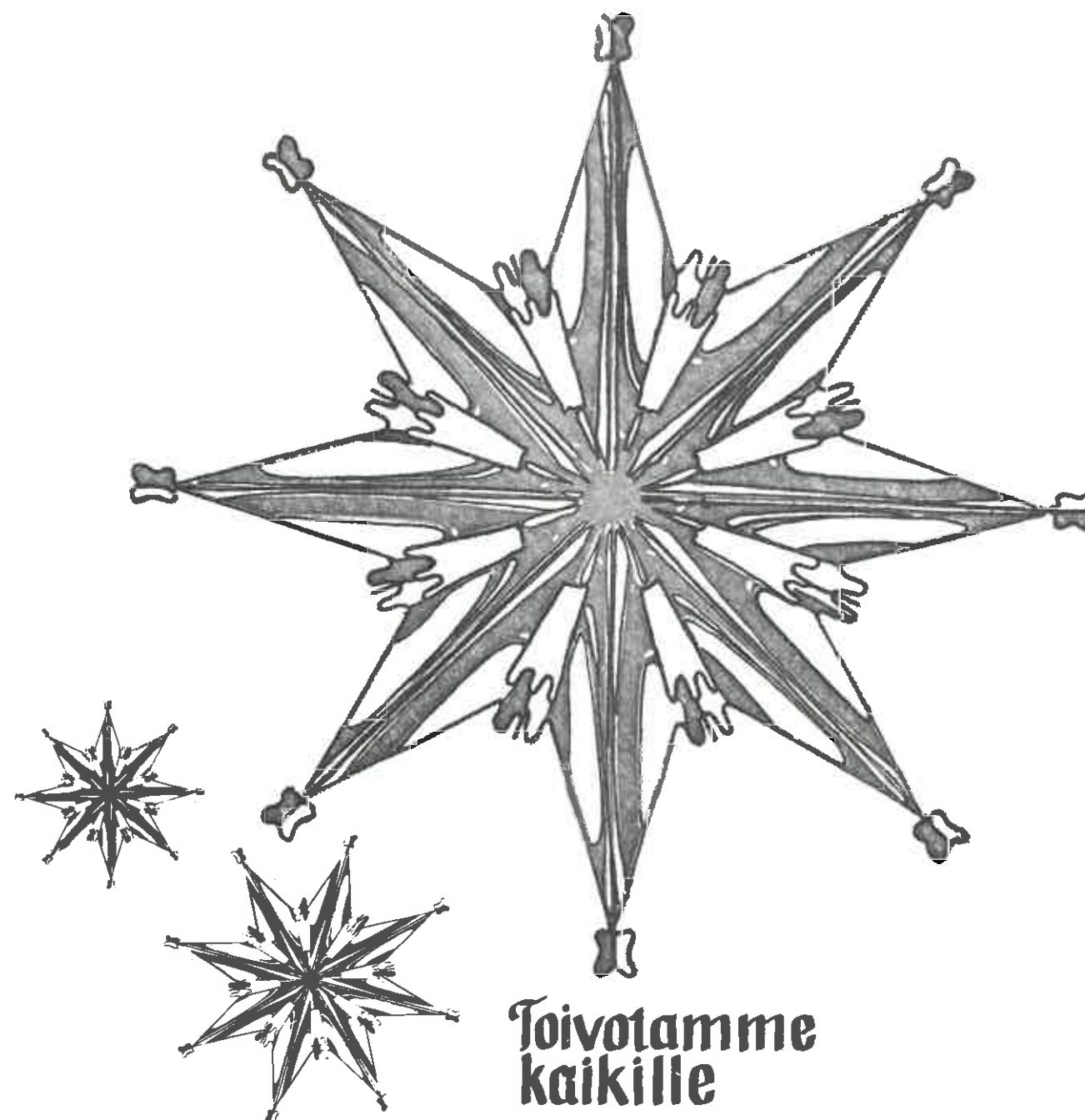
Tulevaisuus kiinnostaa jokaista. Tuoko se mukanaan hyvää vai huonoa? Miten se poikkeaa nykyisyydestä? Mitä meidän olisi tehtävä, jotta tulevaisuus olisi menneisyyttä parempi? Tulevaisuuden kuvaus perustuu arvailuihin. Tosin viime vuosikymmeninä on arvailuista siirrytty tieteellisesti ennakoimaan tulevaa kehitystä. Lähtökohtana on menneisyys, josta saadut kokemukset pyritään käyttämään hyväksi. Kuitenkin on syytä pitää mielessä, että ennusteet ovat aina epävarmoja ja arvailut arvailuja.

Kulunut vuosi ja sitä edeltänyt kuusikymmenluku ovat olleet Somerolle teknisen kehityksen ja uudistuksen aikaa. Ilonaiheita on runsaasti. Teollistuminen on päässyt alkuun, jatkoa toivotaan. Parhaillaan onkin vireillä kolmannen teollisuustalon rakentamishanke, joka toivottavasti toteutuu. Pyrkimyksenä on, että kunta voisi tarjota työtä kaikille eikä kenenkään tarvitsisi lähteä työnhakuun muualle. Asuntotuotantoon olisi kunnan niin ikään kiinnitettävä vielä enemmän huomiota, koska nimenomaan hyvistä asunnoista on ollut Somerolla jatkuvasti puutetta. Varsinkin vuokra-asuntojen kysyntä on nykyisin suuri. Omat tehtävänsä kunnalle on luonnollisesti antanut keskustaajaman kunnallistekniikan toteuttaminen. Alueen viemäriverkosto on pääosiltaan valmis. Nyt onkin ryhdyttävä puhdistuslaitoksen rakentamiseen: saasteista täytyy päästä pian eroon. Kaavateiden ja puistojen rakentaminen sekä ulkovalaistuksen parantaminen tulevat viemään oman osuutensa kunnan budjetista vielä monena vuonna. ”Listaykkösenä” on myös uimahallin saaminen sekä yleensä vapaa-ajanviettomahdollisuuksien lisääminen.

Somero muuttuu ja käsitykseni mukaan suotuisaan suuntaan. Someron valtuutetut ovat asian ymmärtäneet ja yksimielisesti olleet luomassa modernia kuntaa. Päälinjat on selvitetty, joten 70-luvun kunnallispolitiikka rakentuu pitkäjännitteisyydelle. Pitkälle kehitetty kunnallistekniikka, kunnan koululaitoksen uudistaminen, peruskoulun tarvitsemat hyvät koulutilat, kaavoitustoiminnan valmiusaste, kunnan toiminnan ja talouden suunnitelmallisuus ja kuntalaisten aktiivisuus ovat faktoja, jotka antavat aineksia ja jatkuvuutta tuloksellisen ja järkevän kunnallispolitiikan harjoittamiseen. Toivoisin, että naapurikuntiemme yhteistyöhalukkuus tuottaisi enemmän näkyviä tuloksia eikä jäisi vain kauniiksi eleeksi. Kotikuntamme kehittäminen tarvitsee jokaisen paikallisen yhteisön mukanaoloa ja työpanosta.

Perustana jatkuvalla myönteisellä kehityksellä ovat tietyt tosiasiat. Poliitikoilta ja päätöksentekijöiltä vaaditaan yhä enemmän päättäväisyyttä, harkintaa ja asioihin perehtymistä. Päätösten toimeenpanijoilta ja suunnittelijoilta vaaditaan yhä enemmän taitoa, tarmokkuutta ja ripeäotteisuutta. Kaikilta somerolaisilta toivoisin ongelmien tiedostamista, kiinnostusta niitä kohtaan sekä osallistumista keskusteluihin.

Rohkenisin väittää, että 1970-luvun alussa vallinnut myönteinen kehityssuunta tulee edelleen jatkumaan Somerolla siltäkin huolimatta, että edessä oleva vuosikymmen tulee olemaan varmasti hyvin yllätyksellinen. Onhan meillä kansallisesti ja kansainvälisesti katsottuna monia suuria probleemeja, jotka vaativat pikaista ratkaisua. Nämä ongelmat tuskin voivat olla heijastumatta myös paikallishallintoamme ja yleensäkin elämäntapaamme.

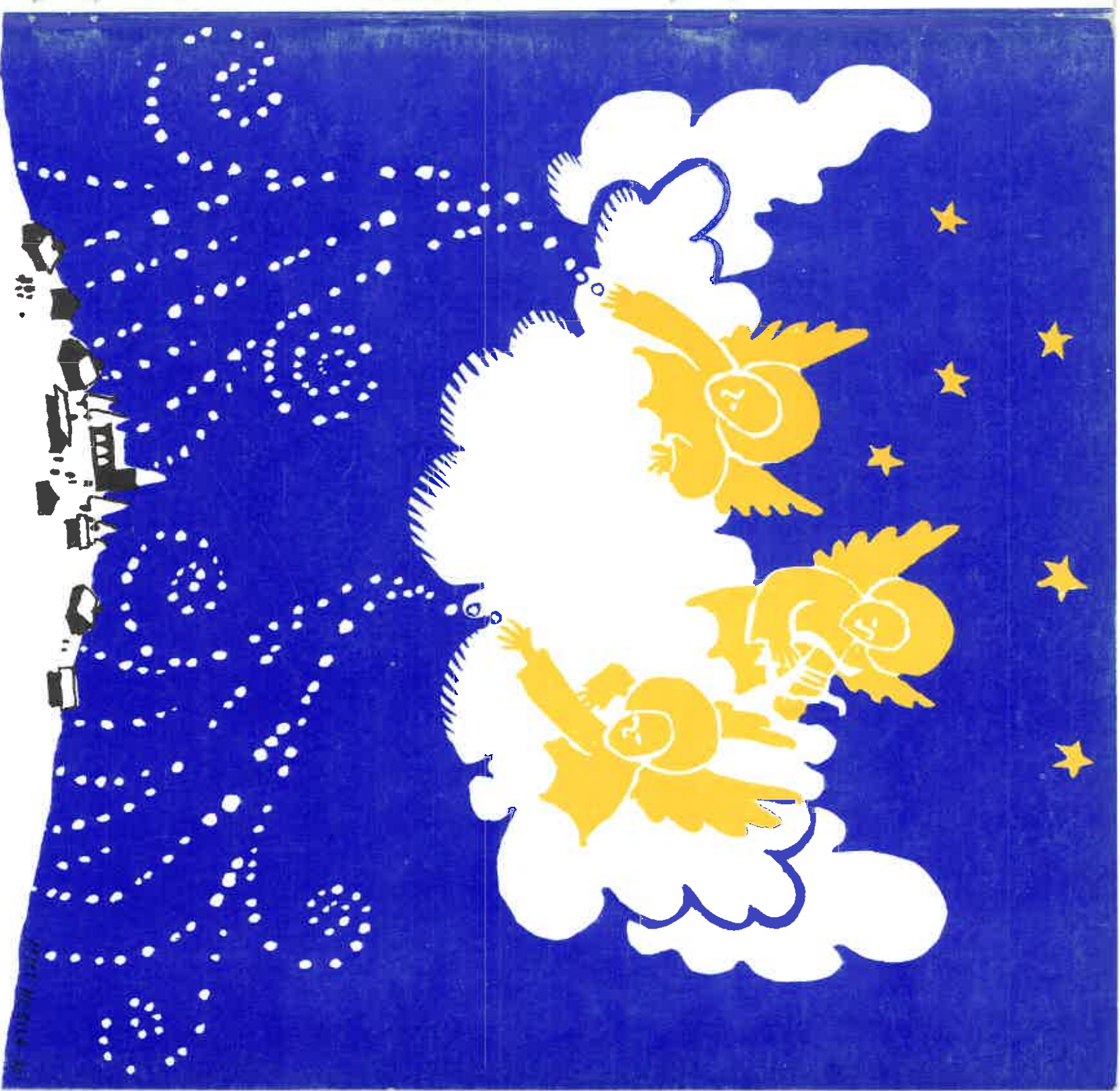

Toivotamme
kaikille

jäsenillemme ja
asiakkaillemme

Hyvää Joulua

E ORAS

Summer Town 1970